

GEOGRAFIJOS BENDROJI PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Geografijos dalykas ugdo mokinių nuostatas nukreiptas į žmonių tarpusavio solidarumą ir atjautą, pasaulio kultūrų dialogą ir tarptautinį bendradarbiavimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietos bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Padeda ugdyti mokinių nusiteikimą ir gebėjimą kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

2. Geografijos dalyko paskirtis – suteikti mokiniams pasaulio geografinio pažinimo pagrindus, grįstus pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumu bei savitarpio priklausomybe, civilizacijų ir kultūrų erdvinėmis sąsajomis, jų raidos ir išlikimo sąlygomis.

3. Atsižvelgiant į mokinio patirtį, žinias ir gebėjimus, geografijos supratimo augimą, kiekvieno koncentro turinys nagrinėjamas lokaliaje, regiono ir globalioje geografinėje erdvėje. Mokytojas atsižvelgdamas į mokinių mokymosi pažangą, esamus mokinių pasiekimus, mokymosi galimybes ir poreikius numato, kad ugdymo procesas turi būti planuojamas lanksčiai, siūlomą tematiką gali išdėstyti kita tvarka. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių galimybes ir derindamas su kitais mokytojais, gali savo nuožiūra papildyti mokymosi turinį savu, skirti jį medžiagos įtvirtinimui, kartojimui, gilesniam gebėjimų ugdymui ar geografiniams praktiniais ir tiriamaisiais darbais.

3.1. Pradinėje mokykloje Geografijos dalykas integruotas į Visuomenino ugdymo programą. 5 klasėje geografija yra integruota į istorijos ir gamtos mokslų dalykų turinį. Savarankiškas ir privalomas geografijos dalykas pradedamas mokytį pagrindinėje mokykloje 6 klasėje.

3.2. 6 klasėje siekiama mokinius supažindinti su bendriausiais geografinio pažinimo bruožais, geografinė erdve, ją sudarančiomis sudedamosiomis dalimis, bendriausiomis geografijos sąvokomis ir terminais. Plėtojant numatytas ugdomosios veiklos sritis, daugiausia dėmesio skiriama artimai aplinkai (kaimo, miesto, apskrities, etninės srities, Lietuvos) nagrinėti, kartu parodomas globalus pasaulio vaizdas. Geografinis ugdymas organizuojamas ne tik aiškinant ir nagrinėjant įvairią vaizdinę ir informacinę medžiagą klasėje, bet ir stebint bei tyrinėjant savo aplinką.

3.3. 7–8 klasėse toliau plėtojamos ugdomosios veiklos sritys. Tematika nagrinėjama lokaliu ir globaliu geografinės erdvės lygiu. Mokiniai supažindinami su pagrindiniais Žemės geografijos pažinimo etapais, bendriausiais mūsų planetos gamtos reiškiniais ir dėsningumais, žemynų, regionų ir šalių gamtos įvairove, ten gyvenančių žmonių gyvenamosios ir ūkinės veiklos ypatumais. Tuo norima parodyti gyvenamosios ir tolimųjų kraštų istorinės, gamtinės, socialinės, kultūrinės, ekonominės aplinkos įvairovę.

3.4. 9–10 (I-II gimnazijos) klasių medžiagoje toliau plėtojamos ankstesniuose centruose nagrinėtos ugdomosios veiklos sritys. Tematika daugiausia siejama su regioniniu geografinės erdvės lygmeniu, kaip pavyzdį imant Lietuvos, Europos ir kitus pasaulio regionus. Geografinio pažinimo ir gamtinės geografijos srities turinį sudaro Lietuvos ir Europos temos, o visuomeninės geografijos – Lietuvos, Europos ir pasaulio temos. Geografijos mokymas(is) apima šiuolaikinio pasaulio procesus, gamtines, socialines, ekonomines, kultūrinės sąveikas ir savitarpio priežastingumo ryšius.

3.5. 11-12 (III-IV gimnazijos) klasių mokymosi turinyje plėtojama ir gilinama pagrindinio ugdymo metu nagrinėtas mokymosi turinio medžiagą. Dalykas grįstas tikslųjų, gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų jungtimi, kuris, pasitelkęs kiekybinius ir kokybinius metodus, nagrinėja gamtos ir visuomenės erdvines struktūras bei siejančius žmonių ryšius su pasauliu, vieta ir aplinka. Greta kitų mokomųjų dalykų, ugdo asmens tapatybės ir savivertės jausmą, pilietinę poziciją, kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžius. Geografijos vidurinio ugdymo bendroji programa skirta pedagogams, kurie jau moko arba rengiasi mokytį

geografijos 11–12 klasėse (III–IV gimnazinėse klasėse), mokymo priemonių rengėjams, aukštųjų mokyklų geografijos dėstytojams.

4. Geografijos bendrąją programą sudaro: ugdymo tikslas ir uždaviniai, dalyku ugdomų kompetencijų raiškos aprašas, pasiekimų sričių ir pasiekimų raidos aprašai, dalyko mokymo(si) turinys, pasiekimų lygių požymių aprašai ir pasiekimų vertinimas. Geografijos programoje išskirtos keturios pasiekimų sritys pagrindinėje mokykloje: geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje, geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas, pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė, geografinių tyrimų gebėjimas. Kiekvienam koncentrui numatyti konkretūs kiekvienos srities pasiekimai, suformuluoti atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus ir įgytą patirtį. Skiriasi pasiekimų sričių apimtys. Programoje aprašyti mokinių pasiekimai suprantami kaip žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų visuma. Tikimasi, kad jie bus pasiekti baigiant ugdymo programą. Kiekvienos pasiekimų srities pasiekimų raida atskleidžiama dvejuose ugdymo centruose: 5–6, 7–8, 9–10 ir I–II gimnazijos ir III–IV gimnazijos klasės. Programoje pateikiami skirtingiems mokinių amžiaus tarpsniams numatyti pasiekimai – mokymosi rezultatai. Mokymo(si) turinys nusako kontekstus, kuriuose ugdomi mokinių pasiekimai ir mokymo(si) kontekstų pasirinkimo galimybes laipsniškam žinių ir supratimo įgijimui, gebėjimų ir vertybinių nuostatų ugdymui. Pasiekimai aprašomi keturiais pasiekimų lygiais: slenkstinis (I), patenkinamas (II), pagrindinis (III) ir aukštesnysis (IV). Kiekvienas pasiekimo lygio požymis nurodo mokinio rodomus rezultatus. Aprašomos svarbiausios į(si)vertinimui reikšmingos įgytos žinios ir supratimas, išugdyti gebėjimai ir vertybinės nuostatos.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

5. Geografijos dalyko tikslas – ugdyti mokinių orientavimąsi geografinėje erdvėje, geografinį pasaulėvaizdį ir kintančio pasaulio sampratą, grįstą gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų žiniomis, jų sąryšingumu bei šiuolaikinėmis tyrimų technologijomis ir jų rezultatais, kaip sąlyga susikurti vientisą pasaulio sampratą ir vaizdinį, formuoti darnaus vystymosi ir pagarbos skirtingoms kultūroms nuostatas, kompetentingai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

5.1. Pagrindinio ugdymo uždaviniai. Siekdami geografijos ugdymo tikslo mokiniai:

5.1.1. augina savyje prigimtinių smalsumą, vaizduotę ir norą pažinti pasaulį;

5.1.2. orientuojasi gamtinėje ir visuomeninėje aplinkoje, naudoja kartografijos kūrinius ir geografinės informacinės sistemas (GIS), kaip patikimus informacinius šaltinius;

5.1.3. domisi ir gilina erdvinį supratimą apie savo gyvenamą vietą, Lietuvą, Europą ir pasaulį nuo lokalaus iki globalaus lygmens;

5.1.4. renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateiktą geografinę informaciją, ją kritiškai vertina ir įvairiais būdais pateikia;

5.1.5. vartotoja geografijos sąvokas ir vietovardžius, taiko įgytas geografijos žinias ir gebėjimus;

5.1.6. laikosi kasdieniame gyvenime darnaus vystymosi principų, prisiima asmeninę atsakomybę;

5.1.7. parodo pagarbą pasaulio kultūroms ir žmonių gyvenimui;

5.1.8. naudoja įvairius kūrybos būdus ir priemones geografiniams tyrimams bei pateikia duomenimis grįstas išvadas;

5.1.9. pasirengia būti atsakingais ir aktyviais piliečiais, galinčiais prisidėti prie ekologiškai ir ekonomiškai darnaus, socialiai teisingo pasaulio kūrimo.

5.2. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami geografijos ugdymo tikslo mokiniai:

5.2.1. analizuoja ir vertina gamtos dėsningumus bei reiškinius, nurodo jų pasiskirstymą bei įtaką geografinės erdvės formavimuisi;

5.2.2. analizuoja ir kritiškai vertina Lietuvos, Europos ir pasaulio socialinio, kultūrinio, ekonominio ir politinio gyvenimo įvykius bei pokyčius;

5.2.3. įvardina lokalinių, regioninių ir globalinių problemų atsiradimo priežastis, raidą bei siūlo tinkamus sprendimo būdus, motyvuotai reikia savo nuomonę aiškinant jas;

5.2.4. lygina pasaulio valstybes ir regionus gamtiniu, visuomeniniu ir geopolitiniu aspektu;

5.2.5. diskutuoja geografinėmis temomis, teisingai vartoja geografijos sąvokas;

5.2.6. taiko praktinio ir kūrybinio darbo gebėjimus bei formuoja geografinių objektų vaizdinius;

5.2.7. grindžia savo veiklą įvairiose gyvenimo srityse darnaus vystymosi principais, humanizmo ir demokratijos vertybėmis, savitarpio supratimu;

5.2.8. domisi moderniosiomis technologijomis, Lietuvos ir Europos Sąjungos prioritetinėmis mokslo kryptimis, susipažįsta su profesijomis, kurioms reikia geografijos žinių ir gebėjimų;

5.2.9. pasirenkti studijoms aukštojoje mokykloje ir mokymuisi visą gyvenimą.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

6. Įgyvendinant Geografijos dalyko bendrąją programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, pilietinė, skaitmeninė, komunikavimo, kūrybiškumo, kultūrinė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą Geografijos dalyku:

6.1. Pažinimo kompetencija. Siekiama, kad mokiniai įgytų geografijos žinias ir supratimą atskleidžiant pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumą, erdvines struktūras ir mąstymą, gamtos ir visuomenės savitarpio priklausomybę, jų raidos bei išlikimo klausimus. Kryptingai ugdomas gilus supratimas apie supantį pasaulį remiantis jau turima patirtimi, skatinami ją tyrinėti, ugdomi kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimai. Gilus mokymasis pasiekiamas, kai mokiniams sudaromos galimybės ne tik gerai suprasti geografijos turinyje apibrėžtas dalykines (faktines), tarpdalykines, procedūrinės ir epistemines žinias, bet ir mokoma jas taikyti naujose ar sudėtingesnėse situacijose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami tinkamai vartoti geografijos sąvokas ir vietovardžius, taikyti įgytas geografijos žinias ir gebėjimus. Problemų sprendimas ir refleksija – aprašomi mokinių gebėjimai analizuoti ir kritiškai vertinti skirtinguose informacijos šaltiniuose (diagramos, kreivės, schemas, statistiniai duomenys) rastą informaciją apie įvairius gamtos ir visuomenės įvykius, reiškinius ir procesus, pasirinkti tinkamas strategijas, generuoti ir vertinti reikšmingas kūrybines idėjas, kurti produktus, reflektuoti savo mokymąsi ir padarytą pažangą.

6.2. Pilietinė kompetencija. Ugdant asmens vertybines nuostatas skatinamas solidarumas, rezultatyvus kultūrų dialogas ir tarptautinis bendradarbiavimas, kuris padeda plėtoti įvairių tautų, religinių bendruomenių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietas bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Puoselėjamas mokinių nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime, todėl sudaromos sąlygos mokiniams aktyviai veikti, ugdytis gebėjimus analizuoti socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, konstruktyviai spręsti problemas, konfliktus. Mokiniai skatinami: svarstyti tapatybės klausimus, pavyzdžius, aktyvaus piliečio vaidmens bendruomenėje ir mokinio savijautos mokykloje; aptarti vaiko, prigimtines žmogaus teises, modeliuoti įvairius jų gynimo atvejus, nagrinėti poelgius konstitucinių ir įstatyminių teisių ir pareigų požiūriu; svarstyti demokratinius problemų sprendimo būdus (dialogas, diskusija, derybos, debatai). Vertina problemas, kylančias dėl socialinės visuomenės nelygybės, klimato kaitos. Inicijuoja ir / ar dalyvauja socialinėse, ekologinės aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami dalyvauti pilietinės visuomenės gyvenime, tausoti gamtinę aplinką ir savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais. Argumentuotai paaiškina, kodėl svarbus toks pilietinis veikimas. Save suvokia kaip demokratinės visuomenės kūrimo subjektą.

6.3. Skaitmeninė kompetencija. Siekiama, kad mokiniai įgytų gebėjimą pažinti ir įvaldyti skaitmenines technologijas, kritiškai ir atsakingai naudotųsi jomis mokantis, dirbant ir dalyvaujant visuomenės gyvenime. Mokiniai mokomi sumaniai naudotis skaitmeninėmis priemonėmis siekiant veiksmingo ir konstruktyvaus mokymosi, spręsti problemas, dalyvauti bendruomenių veiklose. Ugdomas informacijos apdorojimo procesų suvokimas, jų svarba, esminis skaitmeninių paslaugų, taikymo, plėtros principų, intelektinės veiklos formalizavimo ir automatizavimo kryptis. Mokiniai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą, atranda savyje kūrybinių galių sumaniai valdyti skaitmenines technologijas (įskaitant ir GIS) ir sistemingai ugdytis, įsitraukti į įvairias inžinerines veiklas. Mokiniai skatinami bendrauti ir bendradarbiauti ir moderniomis priemonėmis spręsti problemas. Ugdoma skaitmeninio turinio kūrimo (įskaitant intelektinės nuosavybės klausimus), saugumo (įskaitant skaitmeninę gerovę), kritinio mąstymo ir vertybinių nuostatų visuma.

6.4. Komunikavimo kompetencija. Geografinis komunikavimas – aprašomi mokinių gebėjimai atsirinkti, suprasti, kurti ir perduoti informaciją naudojant geografijos sąvokas, terminus, simbolius,

tinkamai juos vartoti ir komunikuoti geografijos klausimais. Mokiniai mokomi skaityti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio geografinę informaciją, ją suprasti ir pateikti įvairiomis formomis atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etiškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis. Mokiniai mokomi per įvairias geografijos veiklas ir užduotis tikslingai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją; analizuoti įvairius šaltinius (spausdintus, vaizdo, garso, elektroninius); naudotis virtualiomis mokymosi aplinkomis, grafinėmis programomis; kritiškai vertinti turimą informaciją; pasirinkti tiek informacijos, kiek jos reikia. Mokiniai kuria bei tikslingai naudoja komunikavimo kanalus ir priemones. Tikslingai taiko komunikavimo strategijas ir kuria komunikavimo aplinką. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą, remiasi įvairiais šaltiniais. Komunikavimas reiškiasi nuolat, todėl geografijos pamokose skatinama atrasti ir pažinti save ir pasaulį, bendrauti būnant su kitais, išreikšti save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos kurinius, perimant bendrąsias žmogiškas vertybes ir pačiam jas kurti. Labai svarbu ugdyti tinkamą geografijos sąvokų ir vietovardžių vartojimą.

6.5. Kūrybiškumo kompetencija. Kryptingai siūlomomis įvairiomis geografinėmis veiklomis padedama mokiniui suvokti kūrybinės veiklos proceso etapus ir drauge sudarant galimybes pasireikšti jo spontaniškumui, iniciatyvumui, atvirumui idėjoms, skleisti kūrybinei laisvei, individualumui ir savarankiškumu, taip ugdomi kūrybinio mąstymo komponentai (divergentinis mąstymas). Identifikuoja kūrybines problemas skirtinguose socialiniuose, kultūriniuose ir kituose kontekstuose. Tam tikrų geografijos tyrimo, geografinio samprotavimo, gilesniam mąstymui būdingos veiklos, kai tenka mąstyti ilgesnį laiką, įvertinti daugiau aplinkybių ir sąlygų, generuoti ir apmąstyti daugiau idėjų, ieškoti originalių sprendimų (pvz., esė, koliažas, sceninė vaidyba). Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda kritiškai vertinti kompleksines problemas. Renka ir kritiškai analizuoja kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus (pvz., patikimumo, autentiškumo, pagrįstumo, tinkamumo, šališkumo). Kūrybinė patirtis įgyjama praktinėje ir pažintinėje veikloje, todėl siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijo klysti ir pradėti iš naujo, nebijo rizikuoti ir būtų atviri dalintis žinioms, naujoms idėjoms ir iššūkiams. Nuolat argumentuojantys ir reflektuojantys savo idėjas, sukurtus sprendimus. Kelia kūrybos prasmės bei asmeninio vertingumo ir galimo vertingumo aplinkiniams klausimus. Etiškai veikia kurdamas vienas ar kartu su kitais.

6.6. Kultūrinė kompetencija. Ugdomas požiūris į geografiją, kaip į reikšmingą gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšį ir sąveiką artimoje ir globalioje aplinkoje. Mokiniai mokomi apibūdinti skirtingų kultūrų ir subkultūrų sąsajas ir skirtumus, orientuotis kultūrinėje erdvėje, supažindinami su svarbiausiais kultūros paveldo ir etninės kultūros objektais, kultūros reiškiniais, kultūros kūrėjais, kultūriniais skirtumais ir panašumais, mokosi suprasti šiuolaikinės kultūros raidos tendencijas, savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros prasmę, vertę ir tarpusavio ryšius. Požiūris į geografiją, kaip kultūros dalį, ugdomas mokiniams susipažįstant su ryškių istorinių asmenybių indėliu į geografijos mokslo vystymąsi, ugdamas estetinį skonį, kritiškai vertinant stereotipus. Siekiama, kad mokiniai suprastų kūrybinių industrijų svarbą ekonomikai, gebėtų pagarbiai ir tolerantiškai bendrauti su kitų kultūrų atstovais ir spręstų tarpkultūrinio bendravimo problemas. Pagrindžia, argumentuoja ir kritiškai vertina įvairių kultūrinių reiškinų, subkultūrų poveikį šalies, Europos ir pasaulio kultūros raidai. Priima įvairialypės kultūrinės bendruomenės iššūkius, pagrindžia kultūrinio tarpininkavimo vaidmenį, moka gyventi ir kurti kartu su kitų kultūrų atstovais.

6.7. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Taikydami geografijos mokymosi patirtį įvairiose veiklose, mokiniai ugdomi atkaklumą ir pasitikėjimą savo jėgomis jiems aktualiuose ir prasminguose kontekstuose. Mokiniai skatinami priimti atsakingus sprendimus ir įsitraukti į prasmingą veikimą įvairiame socialiniame ir kultūriniame kontekste. Siekiama, kad mokiniai pasitikėtų savimi, siektų tobulėti, gerbtų įvairias nuomones, sėkmingai bendrautų ir bendradarbiautų, taip pat skatinami dalyvauti kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

7. Geografijos mokslo pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A). Šios srities pasiekimai:

7.1. Orientavimasis erdvėje, vietovėje ir žemėlapyje (A1). Apima gebėjimą orientuotis geografinėje (gamtinėje ir antropogeninėje) erdvėje, įvairiose jos perspektyvose (lokalioje, regioninėje, globalioje), kartografiniuose kūriniuose (planuose, žemėlapiuose); įvardyti, apibūdinti ir interpretuoti juose pavaizduotus gamtinius ir visuomeninius objektus, procesus bei reiškinius.

7.2. Geografinės padėties nustatymas ir apibūdinimas (A2). Apima gebėjimą tiksliai nustatyti vietos (objekto) geografines koordinates žemėlapyje ir gaublyje, apibūdinti objekto ar teritorijos geografinę padėtį.

7.3. Geografijos mokslo pažinimo klausimų analizavimas (A3). Apima gebėjimą paaiškinti, taikyti ir kritiškai vertinti geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas; aptarti mokslininkų indėlį į geografijos mokslą ir vaidmenį visuomenėje.

8. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B). Šios srities pasiekimai:

8.1. Gamtos procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B1). Apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti mūsų planetos gamtinius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes, keičiančias Žemės gamtinę ir antropogeninę aplinką bei jos erdvines struktūras.

8.2. Visuomeninių procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B2). Apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti gyventojus, jų sudėtį, kaitą, pasiskirstymą; urbanizacijos ir globalizacijos procesus, jų priežastis ir pasekmes; tautų ir kultūrų įvairovę; ekonominės veiklos sritis bei erdvines struktūras.

8.3. Gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo analizė (B3). Apima gebėjimą atskleisti gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšius ir sąveiką nuo artimiausios aplinkos iki globalaus pasaulio.

9. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C). Šios srities pasiekimai:

9.1. Pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų analizė darnaus vystymosi kontekste (C1). Apima gebėjimą nusakyti Lietuvos, Europos ir Pasaulio šalių, regionų, ypatingų vietovių esminius ypatumus ir jų pasireiškimą įvairaus masto geografinėse erdvėse; analizuoti, paaiškinti ir geografiškai interpretuoti Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslus bei jų prioritetus Lietuvoje.

9.2. Pasaulio šalių, regionų, vietovių geografinių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas) (C2). Apima gebėjimą skirti, lyginti, pavaizduoti, modeliuoti įvairių tipų ir paskirties regionus nuo lokalaus iki globalaus lygmens.

9.3. Pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų, jų kaitos laike ir erdvėje analizė (C3). Apima gebėjimą analizuoti, lyginti, paaiškinti kaip technologijos ir globalizacija lemia būdus ir priemones, kuriomis žmonės keičia pasaulį, savo artimiausią aplinką ir gyvenimo būdą.

10. Geografinių tyrimų gebėjimai (D). Šios srities pasiekimai:

10.1. Geografinių klausimų kėlimas (D1). Apima gebėjimą skirti geografinius nuo negeografinių klausimų; kelti naujus klausimus, nukreiptus atlikti geografinius stebėjimus ir tyrimus; hipotezių / spėjimų būdu numatyti galimus tyrimų rezultatus ir jų gavimo metodus bei priemones.

10.2. Geografinės informacijos paieška ir atranka (D2). Apimą gebėjimą rasti, surinkti atrinkti, gauti tikslinti ir vertinti reikiamą geografinę informaciją iš pirminių, antrinių bei tretinių šaltinių pagal išsikeltus tyrimo klausimus ir tikslus; naudoti įvairius informacijos paieškos ir gavimo būdus.

10.3. Geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas (D3). Apima gebėjimą surinktą geografinę informaciją tinkamai sutvarkyti ir paruošti jos analizavimui, naudojant įvairias tekstines, vaizdines, garsines, performatyvias jos pateikimo formas.

10.4. Geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas (D4). Apima gebėjimą analizuoti, aiškinti, komentuoti tirtus geografinius objektus, procesus, reiškinius, įvykius; lyginti ir ieškoti jų tarpusavio reikšmingų ryšių, sąsajų naudojant kiekybinius ir kokybinius metodus; kurti modelius, scenarijus pagal informacijos analizės metu išryškėjusias tendencijas ir struktūras.

10.5. Atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas (D5). Apimą gebėjimą daryti išvadas ir atsakyti į tyrimo klausimą(us); naudoti įvairius išvadų ir apibendrinimo gavimo būdus (indukcinį, dedukcinį kelią); tinkamai pasirinkti įvairias išvadų pateikimo formas (įskaitant ir menines – esė, koliažus, sceninę vaidybą); pademonstruoti bendravimo, pilietiškumo ir asmeninės atsakomybės už gautus rezultatus įgūdžius; numatyti alternatyvius būdus išvadoms gauti bei, remiantis tyrimo rezultatais, kelti naujus klausimus, hipotezes kitiems tyrimams.

11. Mokinių pasiekimų raida aprašoma pagal pasiekimų sritis pateikiant mokinių pagrindinio lygio pasiekimus kas dvejus metus:

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 (I-II gimnazijos) klasės	III-IV gimnazijos klasės
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)				
Orientavimas is erdvėje, vietovėje ir žemėlapyje. (A1)	Parenka ir derina įvairias priemones ir kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėse erdvėse. (A1.1.)	Pasirenka, derina ir taiko kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Nustato laiko juostų / zonų santykį su pasauliniu koordinuotuoju laiku. (A1.2.)	Naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Geba įtraukti geografinius faktus ir objektus į erdvinės sistemas ir nustatyto tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius. (A1.3.)	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje, globalioje geografinėje erdvėje, sieja jas tarpusavyje. Tikslingai naudojami GIS interaktyviaisiais žemėlapiams. Moka susirasti reikiamą geografinę informaciją, ją vertinti ir sisteminti. (A1.4.)
Geografinės padėties nustatymas ir apibūdinimas. (A2)	Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustato geografinės koordinatas. (A2.1.)	Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remiantis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustato geografinių objektų padėtį, palygina įvairių objektų padėties ypatumus, nurodo elementarius kelis jų skirtumus. (A2.2.)	Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirenka įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoja GIS technologijas bei nustato objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoja ir vertina jos ypatumus. (A2.3.)	Paaiškina geografinės padėties svarbą interpretuojant geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Geografiniame kontekste vertina objektų geografinę padėtį, išskiria pagrindinius privalumus ir trūkumus. Kitiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams. (A2.4.)
Geografijos mokslo pažinimo klausimų analizavimas. (A3)	Paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų. Apibūdina geografijos reikšmę žmogaus	Paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir jų	Paaiškina kaip geografija, remdamasi gamtos, visuomenės, humanitarinių ir technologijos mokslų tyrimais, aiškina ir sprendžia	Paaiškina, taiko ir kritiškai vertina geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas. Vertina mokslininkų

	išsilavinimui. (A3.1.)	svarbą numatant pasekmes bei sprendžiant lokalines, regionines ir globalines problemas. (A3.2.)	Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas taikant geoinformacines technologijas. (A3.3.)	indėlių geografijos mokslui ir naudą visuomenei. (A3.4.)
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)				
Gamtos procesų, reiškinių ir sistemų analizė. (B1)	Įvardija ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai. (B1.1.)	Įvardyti, apibūdinti ir paaiškinti Europoje ir pasaulyje vykstančius įvairius gamtinius reiškinius ir procesus, nustatyti jų pasireiškimo teritorijas, apibūdinti jų poveikį aplinkai. (B1.2.)	Analizuoja, lygina ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas. (B1.3.)	Analizuoja ir vertina gamtos erdvinės struktūros bruožus, gamtoje vykstančius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes. (B1.4.)
Visuomeninių procesų, reiškinių ir sistemų analizė. (B2)	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus. (B2.1.)	Įvardija, apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas. (B2.2.)	Analizuoja, lygina ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas. (B2.3.)	Analizuoja ir kritiškai vertina visuomenės erdvinės struktūros bruožus, visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų priežastis ir pasekmes. (B2.4.)
Gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo analizė. (B3)	Skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės	Įvardija, apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir	Analizuoja, lygina ir vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro	Analizuoja ir kritiškai vertina dabartiniame pasaulyje gamtinių ir visuomeninių procesų pokyčius. Probleminėms situacijoms spręsti

	veiklos įtaką kraštovaizdžiui, nurodo kelias gamtos apsaugos priemones. (B3.1.)	paaškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse. (B3.2.)	argumentuotas išvadas. (B3.3.)	pasiūlo sprendimo būdus, atsižvelgiant iš įvairių perspektyvų (asmeninės, lokaliai, nacionalinės, globalios). (B3.4.)
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)				
Pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų analizė. (C1)	Apibūdina ir visuomeninius Lietuvos ir pasaulio ypatingų vietovių esminius bruožus. (C1.1.)	Išskiria ir apibūdina pasaulio geografinius regionus pagal nurodytus požymius. Analizuoja Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis. (C1.2.)	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikia išvadas. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą įvairaus masto erdvėse. (C1.3.)	Analizuoja, paaškina, geografiškai interpretuoja Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslus ir jų prioritetus Lietuvoje. (C1.4.)
Pasaulio šalių, regionų, vietovių geografinių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas). (C2)	Sieja Lietuvos gamtinės ir visuomeninės aplinkos kaitą su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis. (C2.1.)	Analizuoja, lygina ir paaškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus. (C2.2.)	Identifikuoja ir vertina priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu. (C2.3.)	Identifikuoja, analizuoja, vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir poveikį valstybėms, regionams, tautoms, bendruomenėms ir asmenims; paaškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas. (C2.4.)
Pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų, jų kaitos laike ir erdvėje analizė. (C3)	Skiria ir lyginti Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus gamtinius ir visuomeninius požymius, pagal tai nustatyti Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus. (C3.1.)	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus, paaškina priežastis. Modeliuoja vietos, erdvės, tvarios aplinkos komponentų	Analizuoja, lygina ir vertina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoti juose kylančias problemas ir teikia jų sprendimo būdus. (C3.3.)	Paaškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos struktūrą ir plėtros perspektyvą. Remiantis įvairia informacija kritiškai vertina, modeliuoja ir prognozuoja regionų kaitą bei

		tarpusavio ryšius. (C3.2.)		poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai. (C3.4.)
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)				
Geografinių klausimų kėlimas. (D1)	Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Kelia nesudėtingus geografinius klausimus. (D1.1.)	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Planuoja būdus ir veiksmus, kaip atsakyti į geografinius klausimus. (D1.2.)	Planuoja tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą (nustato problemą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, numato informacijos šaltinius). (D1.3.)	Atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, hipotezes, sąsajoje su numatomais tyrimo tikslais ir uždaviniais. (D1.4.)
Geografinės informacijos paieška ir atranka. (D2)	Skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka ir naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus naudojantis pirminiais ir antriniais šaltiniais. (D2.1.)	Paaikškina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas, pateikia jų pavyzdžių. Aprašo vieną / du pasirinktus informacijos šaltinius, nurodant jų paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografiniai informacijai rinkti. (D2.2.)	Įvertina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime. (D2.3.)	Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojami paieškos rezultatų atrankos kriterijais. (D2.4.)
Geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas. (D3)	Sudaro / grafikus, lenteles ir diagramas geografiniai informacijai pavaizduoti. Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje. (D3.1.)	Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Vertina jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus bei formas geografiniai informacijai	Palygina ir vertina skirtingų informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir kitas vaizdines technologijas sutvarkyti ir paruošti / parengiant / susisteminti geografinę informaciją analizavimui (D3.3.).	Renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, taiko geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu ir stebėjimas) bei teoriškai ar praktiškai modeliuoja situacijas. (D3.4.)

		pavaizduoti (D3.2.).		
Geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas. (D4)	Elementariai analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekia nustatyti aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinę informacijai analizuoti. (D4.1.)	Analizuoja ir lyginti geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Ieškodamas atsakymų į geografinius klausimus analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinę informacijai analizuoti ir juos pakomentuoti. (D4.2.)	Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus geografinę informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinant geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. (D4.3.)	Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko geografinius modelius, teorijas geografinę informacijai analizuoti, ir interpretuoti. (D4.4.)
Atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas. (D5)	Pristatyto geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkiant žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remiantis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. (D5.1.)	Parengia ir įvairiais būdais pristato geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus geografinėms problemoms spręsti. Daro išvadas, remiantis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais. (D5.2.)	Įvertina ir pakomentuoja, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertina jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoja kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numato naujus tyrimo	Remdamiesi tyrimo tikslu ir hipoteze, formuluoja duomenimis grįstas išvadas bei rengia / rašo tyrimo ataskaitą / esė. Kritiškai vertina atlikto tyrimo rezultatus ir geba pateikti racionalų sprendimo būdą problemoms spręsti. (D5.4.)

			klausimus, hipotezes. (D5.3.)	
--	--	--	----------------------------------	--

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

12. Mokymo(si) turinys. 6 klasė:

12.1. Įvadas į geografiją.

12.1.1. Susipažįstama su nauju mokomuoju dalyku, jo tyrimo sritimis, geografinės informacijos šaltinių įvairove. Aiškinama, kuo skiriasi gamtinė ir visuomeninė geografija.

12.1.2. Tyrinėjami ir apibūdinami artimiausios aplinkos gamtiniai ir visuomeniniai objektai, tiriamas jų sąryšingumas, kaita laike ir erdvėje.

12.2. Orientavimasis vietovėje.

12.2.1. Susipažįstama su įvairiais orientavimosi būdais, mokomasi orientuotis pagal vietinius aplinkos požymius. Naudojamas kompasas, globalinė padėties nustatymo sistema (GPS), mokomasi nustatyti pasaulio kryptis (horizonto kryptis). Nagrinėjami praeityje vykusių kelionių maršrutai, pasitelkus kitus įrodymus aiškinamasi, kaip buvo pagrįstas Žemės rutuliškumas, kaip keliautojai ir jų ekspedicijos, senovės bei šių dienų mokslininkai prisidėjo prie pasaulio pažinimo raidos. Naudojamasi tikroju Žemės modeliu gaubliu.

12.2.2. Susipažįstama su geografiniu tinklu ir jo svarba, mokomasi žemėlapyje ir gaublyje nustatyti geografines koordinates, rasti žymiausius mūsų planetos geografinius rekordus. Susipažįstama su pagrindiniais žemėlapio elementais, mokomasi skirti vietovės planą nuo žemėlapio, sudaryti artimiausios aplinkos kartoschemą.

12.2.3. Orientuojamasi konkrečios vietovės, miesto plane arba žemėlapyje, mokomasi sudaryti ir naudoti žemėlapio legenda. Susipažįstama su masteliu ir jo rūšimis. Mokomasi įvairiais būdais išmatuoti atstumus žemėlapiuose ir gaublyje.

12.2.4. Reikalingos informacijos paieškai mokykliniame atlase taikoma atlaso turinio ir dalykinė rodyklė. Mokomasi naudoti gamtiniu ir teminiais žemėlapiais. Aiškinamasi, kas yra reljefas, kaip jis vaizduojamas žemėlapiuose, mokomasi apibūdinti skirtingai pavaizduotą reljefą. Mokomasi nusakyti, apskaičiuoti santykinį ir absoliutųjį vietovės aukštį. Susipažįstama su skaitmeniniais žemėlapiais.

12.3. Planeta Žemė.

12.3.1. Nagrinėjamas Žemės sukimasis aplink savo ašį ir judėjimas aplink Saulę, aiškinamasi dienos ir nakties, metų laikų kaita.

12.3.2. Susipažįstama su moksline Žemės kilmės teorija, Žemės sandaros dalimis, aiškinamasi, kad Žemės pluta suskilusi į atskiras dalis. Nagrinėjamas sausumos ir vandens santykis Žemės paviršiuje, lyginami žemynų ir vandenynų plotai, mokomasi parodyti juos gamtiniame pasaulio žemėlapyje. Susipažįstama su didžiausiomis pasaulio salomis ir pusiasaliais.

12.3.3. Aiškinamasi vandens svarba mūsų planetai ir žmonėms.

12.3.4. Mokomasi skirti pagrindines Žemės paviršiaus formas. Mokoma pasaulio gamtiniame žemėlapyje parodyti kalnų ir lygumų pavyzdžius. Susipažįstama su pasaulinio vandenyno dugno reljefu.

12.4. Atmosfera, orai ir klimatas.

12.4.1. Susipažįstama su atmosferos sandara. Vertinama orų įtaka kasdieniam žmonių gyvenimui ir ūkinei veiklai. Nagrinėjami pagrindiniai meteorologiniai elementai, mokomasi naudoti pagrindiniais orų stebėjimo prietaisais. Remiantis temperatūros ir kritulių rodikliais, apskaičiuojama kurio nors laikotarpio vidutinė oro temperatūra ir kritulių kiekis. Nagrinėjamos vėjo susidarymo priežastys, dienos ir nakties brizo skirtumai. Skiriamos kritulių rūšys, apibūdinamos jų savybės. Susipažįstama su pavojingais orų reiškiniais, nurodomos jų keliamos problemos. Paaiškinama, kaip susidaro debesys, mokomasi atpažinti pagrindinius debesų tipus. Nagrinėjami elementarūs orų žemėlapiai, mokomasi apibūdinti konkrečios vietovės orus.

12.4.2. Susipažįstama su klimato sąvoka. Pagal oro temperatūros ir kritulių kiekio rodiklius sudaro kurio nors laikotarpio (mėnesio, metų) oro temperatūros grafiką, kritulių diagramas, klimatogramą. Aiškinamasi, kaip šilumos pasiskirstymas daro įtaką žmonių gyvenimui skirtingose Žemės vietose.

12.5. Valstybės ir gyventojai, Lietuva Europoje.

12.5.1. Susipažįstama su pasaulio politiniu žemėlapiu ir jo elementais. Pasaulio politiniame žemėlapyje rodomos skirtingą geografinę padėtį turinčios valstybės. Mokomasi apibūdinti objektų geografinę padėtį. Susipažįstama su didžiausiomis pagal plotą ir gyventojų skaičių valstybėmis.

12.5.2. Apibūdinama Lietuvos geografinė padėtis. Susipažįstama su Lietuvos teritorijos administracinė struktūra. Susipažįstama su gyventojų skaičiaus kaitos tendencijomis pasaulyje ir Lietuvoje. Bendrais bruožais susipažįstama su Europos Sąjunga. Nagrinėjama sostinės Vilniaus ir uostamiesčio Klaipėdos geografinė padėtis bei šių miestų reikšmė Lietuvai. Susipažįstama su Lietuvos tautine sudėtimi, pabėgėliais ir jiems teikiama pagalba.

12.6. Lietuvos kraštovaizdžiai.

12.6.1. Nusakoma, kas yra kraštovaizdis. Susipažįstama su pagrindinėmis Lietuvos paviršiaus formomis ir jų išsidėstymu, jų susidarymas siejamas su paskutiniojo apledėjimo veikla.

12.6.2. Aiškinamasi, kokių gamtos turtų yra Lietuvos žemės gelmėse ir koks galimas jų panaudojimas.

12.6.3. Susipažįstama su Lietuvos vidaus vandenimis. Nagrinėjamos upyno dalys ir aiškinamasi, kaip tekančios upės prisideda prie kraštovaizdžio formavimo. Nagrinėjamas Lietuvos pajūrio kraštovaizdis, aiškinamasi, kaip kinta Baltijos jūros krantai. Sudaroma Lietuvos gamtinių objektų kartoschema.

12.6.4. Susipažįstama, kaip miškingieji kraštovaizdžiai išplitę Lietuvoje, kaip keičiasi gamtinis ir kultūrinis kraštovaizdis. Nagrinėjama pasirinkta Lietuvos saugoma teritorija ir galimas jos panaudojimas rekreacijai bei turizmui. Aiškinamasi, kaip žmonės keičia aplinką ir kodėl svarbu ją tausoti.

12.7. Kaimas ir miestas.

12.7.1. Nusakomi miesto ir kaimo skirtumai, aiškinamasi, kaip didieji miestai pasiskirstę Lietuvoje. Aiškinami gyvenimo būdo mieste ir kaimiškoje aplinkoje ypatumai. Vertinama kaimuose ir miestuose gyvenančių žmonių abipusė priklausomybė.

12.7.2. Nagrinėjama Lietuvoje vykstanti miestų ir kaimiškų vietovių kaita, įvardijamos miestų ir kaimiškų vietovių problemos, akcentuojami su transportu susiję iššūkiai ir galimi sprendimai. Susipažįstama su didelio miesto teritorijų funkcijomis ir jų ypatumais.

12.8. Žmonių ūkinė veikla.

12.8.1. Aiškinamasi, su ekonomikos sektoriais ir juos sudarančiomis veiklomis: žemės ūkiu, pramone ir paslaugomis. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir gilinamasi, kas yra gyvulininkystė, žemdirbystė ir kokia yra šių veiklų produkcija, aiškinamas vis plačiau naudojamų technologijų žemės ūkyje poreikis. Nagrinėjami svarbiausi veiksniai, nuo kurių priklauso žemės ūkio plėtra. Apmąstomi ir analizuojami savi valgymo įpročiai. Aiškinamasi, kuo ypatingas ekologinis žemės ūkis.

12.8.2. Remiamasi pasirinktais pavyzdžiais ir aiškinamasi, kaip gamtos išteklių ir žaliavos virsta pramonės gaminiais, nagrinėjama antrinių žaliavų panaudojimo svarba. Apibūdinami prekybos sektoriuje vykstantys pokyčiai, atsirandantys dėl pirkėjų elgsenos. Aiškinamasi, kaip šalys prekiauja tarpusavyje žemės ūkio ir pramonės produkcija, kokią reikšmę atlieka transportas.

13. Mokymo(si) turinys. 7 klasė:

13.1. Orientavimasis erdvėje.

13.1.1. Nagrinėjama geografinių atradimų reikšmė pasaulio pažinimo raidai. Naudojami ir praktiškai taikomi skaitmeniniai žemėlapiai. Nustatomos objektų geografinės koordinatės, pagal jas objektai randami žemėlapiuose. Mokomasi naudotis laiko juostų žemėlapiu, apskaičiuoti laiko skirtumus tarp skirtingų pasaulio vietų.

13.2. Europos politinis žemėlapis ir gyventojai.

13.2.1. Aiškinamasi, kas yra europinė kultūra, nagrinėjami jos pavyzdžiai. Apibūdinama Europos geografinė padėtis, nusakomos Europos ribos, susipažįstama su Europos šalių užjūrio teritorijomis, įvairiuose kontekstuose orientuojamasi Europos politiniame žemėlapyje. Analizuojamas Europoje gyvenančių tautų, kalbų ir religijų paplitimas. Susipažįstama su Europos gyventojų tankiu. Aiškinamasi Europos Sąjungos reikšmė Lietuvai ir valstybėms narėms.

13.3. Europos gamtos ypatumai.

13.3.1. Susipažįstama ir tyrinėjama Europos gamtinės aplinkos įvairovė. Nagrinėjami pasirenkami krantų tipai. Analizuojami veiksniai, suformavę dabartinę Europos gamtinę aplinką.

13.3.2. Susipažįstama su klimatą lemiančiais veiksniais, nuo kurių priklauso Europos klimatas. Nagrinėjami klimato žemėlapiai, lyginamos skirtingų vietovių klimatogramos ir nagrinėjami veiksniai,

lemiantys Europoje skiriamų klimato juostų, klimato tipų bei geografinių zonų išsidėstymą ir ypatumus. Nagrinėjama klimatą formuojančių veiksnių įtaka Lietuvos orams ir klimatui. Susipažįsta su klimato kaitos padariniais Europoje.

13.3.3. Susipažįstama su Baltijos jūros baseino gamtos ypatumais, nagrinėjama ir vertinama šios jūros reikšmė ir ūkinis panaudojimas.

13.3.4. Mokomasi atpažinti ir lyginti skirtingus Europos geografinių zonų kraštovaizdžius, ieškoma priežasties ir pasekmės ryšių skirtingose Europos regionų vietose.

13.4. Ekonominės veiklos Europoje.

13.4.1. Aiškinamasi, nuo kokių veiksnių priklauso skirtingų ekonominių veiklų plėtra. Lyginami valstybių ekonominiai rodikliai, nurodomi skirtumai ir panašumai, daromos išvados. Remiamasi konkrečiais pavyzdžiais ir nagrinėjamas gamtos bei ekonominių sąlygų tinkamumas žemės ūkiui Europoje plėtoti. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir nagrinėjami pramonės išdėstymo ir plėtojimo ypatumai Europoje.

13.4.2. Susipažįstama su Europos susisiekimo keliais ir uostais, lyginamas jų tinklas skirtinguose regionuose, numatoma, kaip transportas galėtų keistis ateityje. Susipažįstama su Europos energijos ištekliais, jų geografiniu pasiskirstymu, vertinamas jų poveikis aplinkos ekologinei situacijai, analizuojama atsinaujinančios energijos būtinybė.

13.4.3. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, nagrinėjamas turizmo sektoriaus plėtojimas Europoje bei prielaidos skirtingų turizmo rūšių plėtrai. Vertinamas teigiamas ir neigiamas turizmo poveikis žmonėms ir aplinkai.

13.5. Gamtos jėgos ir jų padariniai.

13.5.1. Nagrinėjama vidinė Žemės sandara, aiškinamasi, kuo skiriasi žemyninė ir vandenyninė Žemės pluta. Susipažįstama, kaip susidaro nuosėdinės, magminės ir metamorfinės uolienos, pateikiama jų pavyzdžių. Nagrinėjama žemynų dreifo teorija, litosferos plokščių išsidėstymas ir judėjimas, plokščių pakraščiuose vykstantys procesai ir jų padariniai. Aiškinamasi, kodėl ir kur kyla žemės drebėjimai mūsų planetoje, kur vyksta vulkanizmas ir su juo susiję reiškiniai, kaip susidaro cunamio bangos, kur formuojasi raukšliniai kalnai. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir nurodomi vidinių jėgų pasireiškimo neigiami ir teigiami padariniai.

13.5.2. Susipažįstama su upės slėnio dalimis, tyrinėjama, kaip upės formuoja kraštovaizdį. Analizuojami stichinių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių pavyzdžiai, nagrinėjamos jų geografinio pasireiškimo teritorijos ir keliamos grėsmės. Nurodomi būdai ir priemonės, kaip prognozuojami pavojingi gamtos reiškiniai, kaip galima nuo jų apsaugoti arba švelninti galimą poveikį.

13.6. Valstybių ekonominės galios skirtumai, globalizacija, darnusis vystymasis.

13.6.1. Susipažįstama su svarbiausiais geografinėje naudojama statistiniais rodikliais. Nagrinėjamos ir vertinamos vaikų gyvenimo sąlygos skirtinguose pasaulio regionuose. Analizuojama moterų vaidmens svarba visuomenės gerovei. Pasirinktų valstybių pavyzdžiu analizuojami ekonominiai ir socialiniai rodikliai, vertinamas šalių gerovės lygis. Aiškinamasi, kokie yra mitybos skirtumai pasaulyje, nurodomos skurdo, migracijų, karų priežastys ir padariniai. Susipažįstama su būdais ir priemonėmis, kurios padeda mažinti gyvenimo lygio netolygumo priežastis ir atskirti pasaulyje.

13.6.2. Aiškinamasi, kas yra globalizacija ir nurodomi jos pavyzdžiai iš artimiausios aplinkos. Kasdienio daikto gamybos arba teikiamos paslaugos pavyzdžiu aiškinami globalizacijos procesai. Nagrinėjami tarptautinės prekybos ypatumai, pateikiami ir vertinami nesažiningos prekybos pavyzdžiai. Nurodomos ir vertinamos globalizacijos teigiamos ir neigiamos pusės. Susipažįstama su pasirinktomis globalinėmis problemomis ir jų poveikiu aplinkai bei žmonėms, analizuojami galimi problemų sprendimo būdai. Aiškinamasi, kas yra darnusis vystymasis ir kodėl jis toks svarbus šiuolaikiniame pasaulyje.

14. Mokymo(si) turinys. 8 klasė:

14.1. Orientavimasis kartografinėje informacijoje.

14.1.1. Naudojamasi bendraisiais ir teminiais geografiniais žemėlapiais. Lyginama skirtingos tematikos žemėlapiuose pateikta informacija, daromos išvados.

14.2. Pasaulio klimatas.

14.2.1. Nagrinėjamos priežastys, lemiančios netolygų šviesos ir šilumos pasiskirstymą Žemės rutulyje. Aiškinamasi, kaip Žemės ašies posvyrio kampas ir su tuo susijusi Saulės spinduliuotė daro įtaką oro temperatūros ir atmosferos slėgio juostų pasiskirstymui Žemėje, aiškinama jų priklausomybė nuo

geografinės platumos. Nagrinėjami klimato žemėlapiai, klimatogramos, aiškinamasi klimatą lemiančių veiksnių įtaka klimato juostų, klimato tipų susidarymui. Analizuojamas oro judėjimas tarp atogrąžų ir pusiaujo, apibūdinami su tuo susiję reiškiniai ir procesai. Aiškinamasi, kaip klimatas veikia žmonių gyvenimo būdą ir kaip žmonių ūkinė veikla prisideda prie klimato kaitos. Analizuojami klimato pokyčiai ir jų poveikis skirtingose Žemės vietose.

14.3. Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas.

14.3.1. Aiškinamos priežastys, lemiančios geografinių zonų susiformavimą ir išsidėstymą, einant nuo pusiaujo ašigalių link ir kylant į kalnus. Mokomasi sieti geografines zonas su atitinkamomis klimato juostomis. Ieškoma priežasties ir pasekmės ryšių tarp įvairių geografinės zonos komponentų. Pagal ardu skaičių, rūšinę įvairovę, maistingųjų medžiagų kiekį lyginami drėgnieji atogrąžų ir Europos mišrieji miškai. Apibūdinamas karštųjų dykumų susidarymas, paviršiaus ypatumai, dykumoms būdingos reljefo formos. Susipažįstama su savanų geografinė zona, paaiškinami savanų skirtumai. Pateikiama skirtingų geografinių zonų būdingiausių augalų ir gyvūnų pavyzdžių bei aiškinamas jų prisitaikymas prie skirtingų gamtos sąlygų. Aiškinasi sąveiką tarp žmonių gyvenimo būdo, jų ūkinės veiklos ir natūralios gamtinės aplinkos skirtingose geografinėse zonose, akcentuojamas dėmesys į gamtos išteklių naudojimą.

14.3.2. Apibūdinamas gamtos sąlygų poveikis ir tinkamumas žemės ūkiui atskirose geografinėse zonose. Aiškinamasi, kaip žmonės naudoja išskirtinai nesvetingus gyvenimui kraštovaizdžius, įvertinama vandens svarba žemės ūkiui. Pateikiami ir analizuojami skirtingų žmogaus ūkinių veiklų pavyzdžiai (plantacijų ūkis, natūrinis ūkis, prekinis ūkis) bei aiškinamas šių procesų poveikis aplinkai bei pačiam žmogui. Analizuojamas atogrąžų miškų ploto mažėjimas, dykumėjimas, dirvožemio druskėjimas. Analizuojamas žmogaus prisitaikymas prie gamtinių sąlygų ir įtaka gamtinių ir kultūrinių kraštovaizdžių kitimui, nurodomos ir vertinamos priemonės darniam teritorijų vystymui.

14.4. Valstybių ir regionų apžvalga.

14.4.1. Naudojamasi teminiais žemėlapiais, kitais informacijos šaltiniais, apibūdinami JAV, Kinijos, Rusijos, Australijos bei Indijos gamtiniai ir visuomeniniai ypatumai:

14.4.1.1. geografinė padėtis;

14.4.1.2. gamtinės aplinkos ir stichinių nelaimių grėsmės įtaka žmonių gyvenimui ir ekonomikai, aiškinamasi prisitaikymo prie šių iššūkių būdai ir priemonės;

14.4.1.3. gyventojų pasiskirstymas, jo poveikis žmonėms ir valstybės ekonomikai. Nurodomi pasirinkti socialiniai ir kultūriniai ypatumai bei jų sklaida pasaulyje;

14.4.1.4. gamtos potencialas bei jo panaudojimas žemės ūkyje ir žaliavų gavybai;

14.4.1.5. aiškinamasi priklausomybė nuo žaliavų ir prekių importo bei eksporto.

15. Mokymo(si) turinys. 9 ir I gimnazijos klasė:

15.1. Pasaulio politinis žemėlapis ir valstybių ekonominės galios skirtumai.

15.1.1. Nagrinėjamas pasaulio politinis žemėlapis, grupuojamos valstybės pagal geografinę padėtį, teritorijos plotą, teritorijos sudėtį, valdymo formą. Lyginama ir vertinama Lietuvos bei kitų šalių geografinė padėtis, daromos išvados.

15.1.2. Analizuojami valstybių ekonominę galią ir gerovės lygį atspindintys rodikliai, remiantis jais lyginamos ir grupuojamos šalys, daromos išvados, kritiškai vertinama valstybių skirstymo problematika. Nagrinėjamos ir vertinamos priežastys, lėmusios skirtingą šalių ekonominio išsivystymo lygį.

15.1.3. Nagrinėjamas maisto išteklių pasiskirstymas pasaulyje, aiškinamos bado, neprievalgio, perteklinės mitybos priežastys ir padariniai. Apibūdinama švietimo ir raštingumo reikšmė valstybių ekonominei pažangai. Aiškinama nepakankamos sveikatos apsaugos priežastys ir padariniai. Nagrinėjami ir vertinami būdai bei priemonės, kuriomis tarptautinė bendruomenė įsipareigojo panaikinti skurdą ir skatinti darnaus vystymosi politiką.

15.1.4. Nagrinėjami Europos Sąjungos šalių ekonominės pažangos skirtumai, susipažįstama su regioninėmis politikos priemonėmis, kuriomis skatinamas ekonomikos augimas, gerinama gyvenimo kokybė.

15.2. Lietuvos ir pasaulio gyventojai, migracijos.

15.2.1. Aiškinamasi, kaip gyventojai pasiskirstę pasaulyje, kokią įtaką gyventojų pasiskirstymui turi gamtiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai. Apskaičiuojamas vidutinis gyventojų tankis, pagal šį rodiklį lyginamos šalys ir jų regionai, nurodomi perteklinio gyventojų skaičiaus ir ypač retai gyvenamų valstybių ir regionų pavyzdžiai, daromos išvados. Nagrinėjamas ir vertinamas gyventojų pasiskirstymas Lietuvoje.

15.2.2. Nagrinėjami Lietuvos, skirtingų regionų bei pasaulio gyventojų skaičiaus teritorinės kaitos statistiniai duomenys, aiškinamos tokia kaitą lėmusios priežastys. Nagrinėjamos gyventojų skaičiaus kaitos pasaulyje prognozės.

15.2.3. Nagrinėjama Lietuvos ir atskirų šalių gyventojų sudėtis pagal amžių ir lytį, lyginamos šalių gyventojų amžiaus ir lyties piramidės, išvelgiami skirtumai, aiškinamas jų priežastingumas.

15.2.4. Analizuojami gyventojų migracijos tipai, nagrinėjamos migracijų priežastys ir šių reiškinių teigiama bei neigiama įtaka valstybių socialinei ir ekonominei raidai. Nagrinėjami ir vertinami migracijos procesai Lietuvoje.

15.2.5. Nagrinėjamos demografinės politikos kryptys ir priemonės skirtinguose regionuose, nurodoma išsilavinimo lygio, sveikatos apsaugos, moterų teisių, ekonominio lygio svarba demografiniams procesams valstybėje valdyti.

15.3. Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje.

15.3.1. Nagrinėjami Lietuvoje ir pasaulyje vykstantys urbanizacijos procesai, pasitelkiant konkrečius miestų pavyzdžius. Nagrinėjami ir vertinami stumiantieji ir traukiantieji veiksniai.

15.3.2. Aiškinamos megapolių susidarymo priežastys, apibūdinamas jų išsidėstymas pasaulyje, šios teritorijos vertinamos ekologiniu, teritorijų plėtros ir kitais aspektais. Nagrinėjama ir vertinama miestų plėtra skirtingo ekonominio išsivystymo lygio valstybėse.

15.3.3. Aiškinamasi, kas yra darnusis miestų vystymas, nagrinėjami šio proceso pavyzdžiai.

15.4. Gamtos ištekliai ir darnus jų naudojimas.

15.4.1. Analizuojami įvairūs informacijos šaltiniai apie Lietuvos ir pasaulio gamtos išteklių įvairovę, jų svarbą ir ribotumą. Nagrinėjami su gamtos išteklių naudojimu susijusę interesų konfliktai. Aiškinamasi, kurie gamtos ištekliai yra atsinaujinantys ir neatsinaujinantys

15.4.2. Nagrinėjamas geriamojo vandens išteklių pasiskirstymas pasaulyje, vertinami vandens vartojimo ypatumai ir galimybės gauti saugų ir prieinamą geriamąjį vandenį.

15.4.3. Vertinamas iškastinio kuro išteklių pasiskirstymas pasaulyje, jų ribotumas ir plataus naudojimo poveikis ekologiškai aplinkai. Pasitelkiami Lietuvos ir pasaulio šalių gamtos išteklių naudojimo pavyzdžiai

15.4.4. Nagrinėjama Lietuvos ir Europos šalių apsirūpinimo energetiniais ištekliais problematika. Nagrinėjami ir vertinami elektros energijos vartojimo skirtumai pasaulyje. Analizuojama atsinaujinančių energijos išteklių svarba ir naudojimo ypatumai.

15.4.5. Remiantis Lietuvos ir pasaulio pavyzdžiais, aiškinamasi darnaus gamtos išteklių naudojimo būtinybę. Vertinama vartojimo mažinimo, atliekų perdirbimo ir pakartotinio panaudojimo svarba lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

15.5. Pasaulinis vandenynas ir darnus jo naudojimas.

15.5.1. Nagrinėjamos pasaulinio vandenyno sudėtinės dalys, susipažįstama ir vertinama šiuolaikinių tyrimų reikšmė. Aiškinamasi kokios yra dinaminių procesų pasauliniame vandenyne priežastys ir raiška. Nagrinėjamas vandenynų ir atmosferos sąryšingumas, analizuojama jūrų ir vandenynų gamtos išteklių reikšmė, naudojimo galimybės bei su tuo susiję iššūkiai.

15.5.2. Nagrinėjamas klimato kaitos ir žmonių ūkinės veiklos poveikis jūrų ir pakrančių ekosistemoms, vandenynų biologinei įvairovei. Vertinami darnaus vandenynų ir jų išteklių naudojimo būdai ir priemonės.

16. Mokymo(si) turinys. 10 ir II gimnazijos klasė:

16.1. Kartografinė vizualizacija ir komunikacija.

16.2. Kartografinės vizualizacijos ir komunikacijos reikšmė žemėlapių analizei ir juose pavaizduotų Lietuvos bei pasaulio geografinių procesų interpretacijai. Žemėlapių stiliaus priemonių pavyzdžiai.

16.3. Ekonominiai procesai pasaulyje ir Lietuvoje.

16.3.1. Nagrinėjama Lietuvos ir kitų šalių ekonomikos struktūra (užimtumas sektoriuose) bei jos raida. Remiamasi šiais duomenimis ir daromos išvados apie valstybių ekonominę galią. Aiškinamasi, kuo skiriasi skirtingos ekonomikos sistemos, nagrinėjami jų pavyzdžiai.

16.3.2. Aiškinami ekonominių veiklų išdėstymo veiksniai, mokama sieti juos su konkrečiais pavyzdžiais Lietuvoje ir pasaulyje.

16.3.3. Vertinama, kaip žemės ūkio plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje lemia gamtiniai ir ekonominiai veiksniai. Nagrinėjami žemės naudojimo ir ūkininkavimo ypatumai skirtingose pasaulio vietose. Nagrinėjamos ir vertinamos Europos Sąjungos žemės ūkio politikos priemonės ir jų įtaka Lietuvos žemės ūkiui.

16.3.4. Vertinimas žemės ūkio neigiamas poveikis gamtinei aplinkai ir žmonėms. Nagrinėjama technologinių naujovių svarba žemės ūkio produktyvumui didinti, darnioms gamybos sistemoms užtikrinti.

16.3.5. Nagrinėjamas tarptautinių bendrovių geografinis veiklos pasiskirstymas, aiškinamasi, kokie šio pasiskirstymo tikslai ir priežastys. Nagrinėjama pramoninės gamybos technologijų pokyčių kaita, teritorijų naudojimo aspektai. Analizuojama aukštos pridėtinės vertės pramonės šakų reikšmė Lietuvos ir pasaulio ekonomikai. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, analizuojama neigiama pramonės įtaka gamtinei aplinkai ir žmonėms.

16.4. Globalizacija ir pasaulio prekyba

16.4.1. Skiriami globalizacijos ypatumai visuomenėje, ekologijoje, ekonomikoje ir politikoje. Vertinamos globalizacijos proceso teikiamos galimybės tarptautinei prekybai, tarptautinių bendrovių kūrimuisi ir stiprėjimui, pasaulinės reikšmės miestų formavimuisi. Nagrinėjami ir kritiškai vertinami globalizacijos procesai Lietuvos kontekste. Apibūdinamas globalizacijos ir skaitmenizacijos įtakoje veikiantis tarptautinio darbo pasidalijimas ir besikeičiančios gamybos pobūdis, pasitelkiant kurios nors produkcijos gamybos grandinę ir tarptautinę bendrovę.

16.4.2. Nagrinėjamos skaitmenizacijos teikiamos galimybės, vertinamos globalizacijos ir skaitmenizacijos procesų teigiamos ir neigiamos pusės valstybėms, vietovėms, įmonėms, darbdaviams.

16.4.3. Analizuojama jūrų ir oro transporto plėtra globalizuotame pasaulyje, išryškintos teigiamos ir neigiamos šių procesų pusės. Nagrinėjama turizmo plėtra pasaulyje, šio sektoriaus teikiama nauda bei pažeidžiamumas šalių ekonomikai. Vertinama darnaus turizmo vystymosi reikšmė lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

16.5. Klimato kaita ir klimato apsauga.

16.5.1. Lygina natūralią ir žmonių veiklos paspartintą klimato kaitą. Aiškinasi ir vertina klimato kaitos priežastis. Nagrinėja klimato kaitos požymius ir padarinius šalyse, regionuose, pasaulyje

16.5.2. Vertina galimus klimato kaitos scenarijus ir prisitaikymą prie esamų klimato kaitos iššūkių pasaulyje. Nurodo klimato kaitos švelninimo būdus ir priemones lokaliu ir globaliu lygmeniu, kritiškai vertina, kaip klimato kaitos priemonės realiai veikia nacionalinėje ir tarptautinėje politikoje.

17. Mokymo(si) turinys. III – IV gimnazijos klasės:

17.1. Geografinis mąstymas ir Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai.

17.1.1. Taikomos geografijos mokslo koncepcijos ir sąvokos, gebama skaityti ir kritiškai vertinti įvairiuose geografiniuose šaltiniuose pateikiama informacija ir jos pateikimo būdai.

17.1.2. Nurodomi šiuolaikiniai geografijos tyrimo metodai, paaiškinama, kas yra geografinių tyrimų objektas. Taikomos geografinės informacinės sistemos (GIS).

17.1.3. Suplanuojamas ir atliekamas geografinis tyrimas, iškeliami problema, hipotezė, atliekami stebėjimai ir renkama informacija, formuojamos išvados ir apibendrinami rezultatai.

17.1.4. Atskleidžiami geosferų tarpusavio ryšiai Žemės sistemoje.

17.1.5. Apibūdinami aktualiausi dabartiniai pasauliniai iššūkiai ir paaiškinami esminiai „darnaus vystymosi“, kaip problemų sprendimo ir ateities užtikrinimo mūsų planetoje, principai.

17.1.6. Nurodomi darnaus vystymosi rodikliai, remiantis jais lyginamos ir vertinamos šalys.

17.2. Vidinės ir išorinės Žemės jėgos bei reljefo kaita.

17.2.1. Analizuojamos ir lyginamos Žemės vidinės sandaros dalių savybės.

17.2.2. Paaiškinamos žemynų ir vandenynų susidarymo bei erdvinio pasiskirstymo teorijos.

17.2.3. Apibūdinamos litosferos plokščių judėjimo priežastys, nagrinėjamos litosferos plokščių sandūros, paaiškinamas juose susidarantis reljefas, vykstantys vulkanizmo ir žemės drebėjimų procesai.

17.2.4. Vertinami su vulkanizmu susijusių reiškinių keliami pavojai ir analizuojamos tokių teritorijų panaudojimo žmonių buičiai bei ūkinei veiklai galimybės.

17.2.5. Nurodomos seisminės sritys ir aktyvaus vulkanizmo juostos bei vertinami būdai ir priemonės, kurios mažina žalą žemės drebėjimų ir ugnikalnių išsiveržimo metu skirtingo ekonominio išsivystymo lygio šalyse.

17.2.6. Apibūdinama Lietuvos gelmių sudėtis, nurodomi naudingųjų iškasenų paplitimo dėsninumai.

17.2.7. Paaškinamas įvairių naudingųjų iškasenų telkinių teritorinis pasiskirstymas pasaulyje, jis siejamas su tektoninėmis Žemės plutos struktūromis.

17.2.8. Apibūdinami dūlėjimo tipai, paaškinama dūlėjimo procesų priklausomybė nuo oro temperatūros, drėgmės ir gyvųjų organizmų. Paaškinami dūlėjimo procesų ypatumai įvairiose geografinėse zonose.

17.2.9. Paaškinamas gravitacinis įvairių medžiagų judėjimas, vertinamos jų keliamos grėsmės ir priklausomybė nuo žmogaus ūkinės veiklos bei klimato kaitos.

17.2.10. Paaškinamas išorinių jėgų poveikis Žemės paviršiui.

17.2.11. Apibūdinamas dabartinis kalnų ir kvartero periodo žemyninis apledėjimas, nurodant jo paplitimo teritoriją, ledynų sukurtas erozines ir sąnašines reljefo formas.

17.2.12. Paaškinamas bangų ir išilginių srovių poveikis krantų formavimuisi, nurodomi erozinių ir sąnašinių kranto reljefo formų pavyzdžiai. Nagrinėjami ir vertinami krantų priežiūros ir apsaugos būdai.

17.2.13. Aiškinami upės darbo ypatumai aukštupyje, vidurupyje ir žemupyje, pateikiami erozinių ir sąnašinių reljefo formų pavyzdžiai

17.2.14. Aiškinamas vėjo formuojamų reljefo formų susidarymas, vertinama eolinių procesų įtaka žmonių gyvenamai aplinkai.

17.2.15. Nurodoma ir vertinama gamtinių ir žmonių veiklos paskatintų veiksnių įtaka upių potvyniams ir hidrotechninių įrenginių poreikis potvyniams reguliuoti.

17.2.16. Paaškinamos karstinių procesų susiformavimo sąlygos, nurodomas karstinių procesų poveikis Lietuvos reljefui, vertinamas karstinio paviršiaus panaudojimo tinkamumas žmonių ūkinėms veikloms.

17.3. Atmosferos ir vandenyno procesai.

17.3.1. Pagrindžiama atmosferos reikšmė gyvajai gamtai ir žmogui.

17.3.2. Nurodoma Saulės spinduliuotės įtaka šilumos pasiskirstymui Žemės rutulyje.

17.3.3. Įvardijamos bendrosios spinduliuotės dalys, nurodomi jos kiekį lemiantys veiksniai.

17.3.4. Apibūdinama bendroji atmosferos cirkuliacija, aiškinamas jos ryšys su atmosferos slėgio juostų susidarymu.

17.3.5. Paaškinamos ciklono ir anticiklono šiaurės pusrutulyje susidarymo priežastys, nagrinėjami atmosferos frontų judėjimo ypatumai, nurodoma šių atmosferos darinių įtaka Lietuvos ir Europos orams ir klimatui.

17.3.6. Apibūdinama tropinė atmosferos cirkuliacija, paaškinamas pasatų ir musonų susidarymas bei jų įtaką orams ir klimatui.

17.3.7. Nagrinėjamos skirtingos klimato klasifikacijos (Alisovo, Keppen), remiantis jomis apibūdinamas skirtingų vietovių klimatas, priskiriant jį atitinkamam klimato tipui.

17.3.8. Nurodomi Lietuvos ir Europos klimatui įtakos turintys veiksniai bei paaškinami klimato skirtumai Lietuvos teritorijoje.

17.3.9. Naudojantis sinoptiniu žemėlapiu apibūdinami orai ir pateikiama orų prognozė.

17.3.10. Nagrinėjami skirtingų teritorijų (miesto, pakrantės, aukštų kalnų, dykumos, musonų sričių) klimato ypatumai.

17.3.11. Apibūdinama ir vertinama sąveiką tarp vandenynų ir atmosferos.

17.3.12. Nagrinėjamos pasaulio vandenyno vandens savybės ir srovių judėjimas, vertinama jo reikšmė Žemės klimatui.

17.3.13. Paaškinamas didelio masto cirkuliacinių reiškinių (El Nino, La Nina) susidarymas ir jų teritorinis pasireiškimas vandenyne ir atmosferoje, šie reiškiniai siejami su globaliais klimato svyravimais.

17.3.14. Apibūdinami tropinių ciklonų, mažųjų atmosferos sūkurių trumpalaikiai ir ilgalaikiai padariniai, vertinamas atsakas į šias stichijas skirtingo ekonominio lygio šalyse. Nurodomos priemonės, kurios gali sumažinti šių stichinių nelaimių daromą žalą.

17.4. Geografinis zoniškumas ir dirvožemis.

17.4.1. Atpažįstami gamtinio komplekso (ekosistemos) komponentai, nagrinėjami jų ryšiai.

17.4.2. Paaškinama ekologinių veiksnių įtaka augalijai ir jos geografiniam išplitimui.

17.4.3. Apibūdinama geografinių zonų pasiskirstymo priklausomybė nuo klimato ir aukščio virš jūros lygio.

17.4.4. Vertinama globalios klimato kaitos įtaka biosferai: bioįvairovės nykimui, invazinių rūšių plitimui.

17.4.5. Nagrinėjamos miškų kirtimo keliamos problemos lokaliu, regioniniu ir globaliniu lygiu. Aiškinami būdai ir priemonės, švelninančios šios problemos mastą.

17.4.6. Vertinamos dykumėjimo priežastys, išplitimo mastai ir padariniai, nurodomi būdai ir priemonės, mažinančios dykumėjimo procesą.

17.4.7. Paaiškinamas dirvožemio profilio susidarymas, nurodomi pagrindiniai genetiniai horizontai, juos priskiriant būdingiems dirvožemių tipams. Apibūdinami pagrindiniai dirvodaros procesai, vertinamas jų vaidmuo kintančioje ekosistemoje.

17.4.8. Nurodomi dirvožemių derlingumą lemiantys veiksniai, apibūdinami Lietuvos derlingiausi bei mažiau derlingi dirvožemiai, nurodomas jų geografinis pasiskirstymas.

17.4.9. Paaiškinamas žmogaus ūkinės veiklos poveikis dirvožemiui, vertinami būdai ir priemonės, užtikrinančios darnų dirvožemių naudojimą.

17.5. Gyventojai ir migracijos.

17.5.1. Nagrinėjami demografinių rodiklių pokyčiai ir jų priežastys lokaliu, regioniniu bei globaliniu lygiu.

17.5.2. Vertinamos socialinės ir ekonominės problemos, kylančios dėl spartaus gyventojų skaičiaus augimo ir depopuliacijos, senėjimo, nurodomi galimi jų sprendimo būdai.

17.5.3. Analizuojamos ir kritiškai vertinamos demografinės politikos priemonės demografiniams (šeimos ir migracijos) procesams valdyti atskirose skirtingose pasaulio valstybėse bei regionuose.

17.5.4. Analizuojama ir vertinama natūralioji gyventojų kaita, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos Lietuvoje bei kituose pasaulio regionuose.

17.5.5. Analizuojama ir vertinama vidinė gyventojų migracija, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos Lietuvoje bei kituose pasaulio regionuose.

17.5.6. Analizuojama ir vertinama tarptautinė gyventojų migracija, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos regioniniu bei tarptautiniu aspektu.

17.5.7. Vertinamas diasporų vaidmuo kitų šalių kultūrų kontekste.

17.5.8. Paaiškinamos prievarta vykdomos tarptautinės migracijos priežastys, iš to kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos lokaliu, regioniniu bei globaliniu mastu. Vertinamos problemos, iškylančios dėl prekybos žmonėmis

17.6. Urbanizacija.

17.6.1. Paaiškinami miestų apibrėžimo kriterijai, remiantis jais lyginami skirtingų pasaulio šalių ir regionų miestai.

17.6.2. Vertinamos urbanizacijos priežastys, nagrinėjami urbanizacijos procesai ir dabartinės tendencijos skirtingo ekonominio lygio valstybėse.

17.6.3. Paaiškinami ir vertinami veiksniai, turintys įtakos skirtingos paskirties miesto teritorijų išsidėstymui ir jų kaitai skirtingų pasaulio regionų ir Lietuvos miestuose, paaiškinamos šių procesų ekonominės bei socialinės pasekmės, gyventojų poliarizacijos ir skurdo problemos miestuose.

17.6.4. Nagrinėjamos hiperurbanizacijos priežastys, analizuojama jų reikšmė lokaliu, regioniniu ir globaliniu mastu, vertinamos megapolių bei nykstančių ir apleistų miestų problemos.

17.6.5. Paaiškinami miesto mikroklimato ypatumai, analizuojamas klimato kaitos poveikis jam ir vertinamos priemonės pokyčiams švelninti.

17.6.6. Nagrinėjamos miesto aprūpinimo vandeniu, atliekų šalinimo, gyvenamojo ploto stygiaus, transporto spūsčių, oro taršos problemos ir vertinamos jų valdymo strategijos.

17.6.7. Vertinamos atėties miestų vystymosi strategijos darnumo požiūriu.

17.6.8. Analizuojamas globalizacijos poveikis urbanistiniam kraštovaizdžiui.

17.7. Besikeičianti pasaulio ekonomika.

17.7.1. Vertinama ekonomikos sektorių vaidmens kaita ir jos skirtumai skirtingo ekonominio lygio šalyse.

17.7.2. Vertinamas tradicinių ir šiuolaikinių pramonės šakų vaidmuo šalių ekonomikoje, nagrinėjami skirtingos pramoninės gamybos būdai.

17.7.3. Nagrinėjami ir vertinami pramonės ir paslaugų sektoriaus išdėstymo veiksniai lokaliu, regioniniu ir globaliniu lygiu.

17.7.4. Nagrinėjama ir vertinama inovacijų svarba ekonominiuose cikluose.

17.7.5. Vertinama ekonomikos plėtra tausojančios aplinkos aspektais (ekologinis pėdsakas, ekologinis balansas, Europos žaliasis kursas).

17.7.6. Apibūdinami žemės ūkio organizavimo būdai, jų taikymo priklausomybė nuo gamtos sąlygų, politinių, socialinių bei ekonominių veiksnių.

17.7.7. Nagrinėjami iššūkiai Lietuvos žemės ūkiui, atsižvelgiama į pagrindines žemės ūkio politikos priemones ir priklausomybę nuo žemės ūkio produkcijos rinkų.

17.7.8. Vertinama specializacijos ir intensyvinamo žemės ūkio reikšmė, didinant žemės ūkio produkcijos gamybą bei poveikis aplinkai ir ekonomikai.

17.7.9. Nagrinėjami tarptautiniai ekonominiai susivienijimai (ES, OPEC, ASEAN), vertinama jų vykdomos politikos įtaka valstybių narių ir pasaulio ekonomikai.

17.8. Globalus pasaulis.

17.8.1. Paaškinamos globalios kultūros formavimosi priežastys, analizuojami jos pasireiškimo požymiai, vertinama globalios kultūros įtaka lokaliu, regioniniu bei globaliniu lygmeniu.

17.8.2. Analizuojami pirminiai ir antriniai turizmo ištekliai, jų reikšmė turizmo plėtrai Lietuvoje, Europoje ir pasaulyje.

17.8.3. Nagrinėjamos turizmo rūšys, jų atsiradimo ir plėtros veiksniai lokaliu, regioniniu ir globaliu lygmeniu. Vertinama darnaus turizmo plėtros būtinybė.

17.8.4. Vertinama turizmo sektoriaus reikšmė valstybių ir jų regionų ekonomikai.

17.8.5. Analizuojami tarptautinės prekybos mastai pasaulyje ir atskirų regionų vaidmuo pasaulio ekonomikoje.

17.8.6. Vertinami tarptautinių bendrovių veiklos privalumai ir trūkumai lokaliu, regioniniu bei globaliniu lygiu.

17.8.7. Paaškinama protekcionizmo daromą įtaką valstybių politikai ir ekonomikai.

17.8.8. Analizuojamos antiglobalistinių judėjimų atsiradimo priežastys ir vertinami jų siekiai.

17.8.9. Vertinama globalizacijos įtaka žmonių vartojimo įpročiams, elgsenai, mobilumui, komunikacijai.

17.9. Ištekliai ir darnus jų valdymas.

17.9.1. Nagrinėjamas netolygaus gamtos išteklių geografinis pasiskirstymas ir pasiekiamumas pasauliniu mastu, vertinami jų tarpusavio ryšiai ir priklausomybė.

17.9.2. Vertinami apsirūpinimo maistu skirtumai pasaulyje ir to padariniai.

17.9.3. Nagrinėjami būdai ir priemonės, gerinančios apsirūpinimą vandeniu ir maistu pasaulyje, vertinamos darnaus maisto gamybos sistemos.

17.9.4. Paaškinamos apsirūpinimo vandens ištekliais galimybės lokaliu, regioniniu ir globaliniu mastu, vertinami pavojai ir konfliktai, kylantys dėl gėlo vandens išteklių trūkumo.

17.9.5. Nagrinėjamos Lietuvos požeminio vandens susidarymo sąlygos, terminės ir cheminės savybės, vertinama požeminio vandens išteklių reikšmė.

17.9.6. Nagrinėjamas augantis pasaulio mastu energijos išteklių poreikis, vertinami iššūkiai, kylantys dėl netolygaus apsirūpinimo šiais ištekliais.

17.9.7. Nagrinėjama tradicinių energijos išteklių svarba skirtinguose teritorinės erdvės lygiuose, vertinamos iškastinio kuro išteklių gavybos keliamos grėsmės.

17.9.8. Nagrinėjamos atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo galimybės, vertinant lokaliu, regioniniu ir globaliu mastu šių išteklių skirtingą potencialą.

17.9.9. Nagrinėjami būdai, kaip didinti išteklių vartojimo efektyvumą, vertinama žmogaus asmeninio indėlio svarba šiam tikslui siekti.

17.10. Klimato kaita.

17.10.1. Analizuojami vidutinės globalios temperatūros pokyčiai nuo XIX a. iki šių dienų.

17.10.2. Paaškinamas natūralusis šiltnamio efektas ir jo pokyčiai, susijusę su Žemės orbitos parametrų kaita, Saulės aktyvumo ciklais, ugnikalnių išsiveržimu.

17.10.3. Analizuojamas antropogeninių veiksnių poveikis šiltnamio efekto stiprėjimui, vertinami šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos šaltiniai, susijusę su sparčia ekonomikos plėtra.

- 17.10.4. Apibūdinami ir analizuojami klimato kaitos sukelti pokyčiai atmosferoje, hidrosferoje ir biosferoje.
- 17.10.5. Analizuojamos ir vertinamos klimato kaitos ekologinės, socialinės ir ekonominės pasekmės lokali, regioniniu bei globaliniu lygiu.
- 17.10.6. Vertinami ir prognozuojami klimato kaitos sukeltų pokyčių galimi ateities scenarijai.
- 17.10.7. Nagrinėjamas ir vertinamas klimato kaitos sukeltas poveikis bei rizika skirtingo ekonominio lygio šalyse.
- 17.10.8. Nagrinėjami ir vertinami tarptautiniai susitarimai klimato kaitai mažinti bei prisitaikymo prie klimato pokyčių priemonės.
- 17.10.9. Analizuojamos ir vertinamos klimato kaitos švelninimo priemonės lokaliu, regioniniu bei globaliniu lygiu.
- 17.10.10. Apibūdinami ir vertinami klimatui neutralaus gyvenimo būdo principai ir jų įgyvendinimas Lietuvoje.
- 17.11. Ekonominio lygio skirtumai pasaulyje, nelygybės mažinimas.
- 17.11.1. Nagrinėjama ir kritiškai vertinama valstybių gerovės samprata, pagrindžiama darnaus vystymosi svarba šiuolaikiniame pasaulyje.
- 17.11.2. Lyginamos ir vertinamos valstybės, remiantis įvairiais valstybių pažangos vertinimo rodikliais.
- 17.11.3. Nurodomos ir vertinamos netolygaus valstybių ir jų vidaus regionų ekonominės plėtros priežastys.
- 17.11.4. Vertinama visavertiško švietimo, lyčių lygybės užtikrinimo svarba valstybių gerovei.
- 17.11.5. Vertinamos tarptautinės bendruomenės pastangos, padedančios mažinti nelygybę tarp valstybių pasauliniu ir regioniniu mastu.
- 17.11.6. Aiškinamos vystomojo bendradarbiavimo galimybės ir reikšmė.
- 17.12. Tarptautiniai ryšiai taikai užtikrinti.
- 17.12.1. Aiškinami įvairūs taikos sąvokos aspektai, nagrinėjamos priemonės taikos užtikrinimo politikos vykdymui.
- 17.12.2. Nagrinėjamos valstybės pagal jų politinius požymius.
- 17.12.3. Nagrinėjamos XXI a. karų ir konfliktų priežastys, jų pobūdis, vertinamos aneksuotų teritorijų politinės aplinkybės, nurodomi konfliktų sprendimo ir užkardymo būdai. Nurodomi aktualių karinių konfliktų židiniai.
- 17.12.4. Vertinamas ES, NATO, JT vaidmuo užtikrinant taiką pasaulyje.
- 17.12.5. Nurodoma Lietuvos narystės tarptautiniuose susivienijimuose nauda mūsų valstybei, aiškinami iššūkiai, su kuriais susiduriama tarptautiniame kontekste.
- 17.12.6. Nagrinėjami Pasaulio taikos indekso indikatoriai, šalys vertinamos pagal taikos užtikrinimo lygį.

VI SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

18. Mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai turėtų padėti mokytojui stebėti, apibendrinti, fiksuoti individualius mokinių pasiekimus ir diferencijuoti užduotis. Pateikiami aprašyti 4 pasiekimų lygiai. Lygių požymiai – ne kiekybiniai, o kokybiniai, jais siekiama ne tik vertinti mokinių pasiekimus lygiais (vertinti balais), bet ir tikimasi, kad šie kriterijai padės mokytojams įvertinti kiekvieno mokinio gebėjimus ir planuoti, kaip juos ugdyti siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.

19. Bendrųjų programų pasiekimuose nurodyta, kaip kinta to paties gebėjimo kokybė pereinant iš vieno koncentro į kitą. Kiekvienas mokytojas, atsižvelgdamas į pasirinktus ugdymo turinio aspektus, numatytus trumpalaikiame plane, kelia mokymo(si) uždavinius kurie atitinka mokinių interesus, poreikius bei jų gebėjimų lygį. Mokytojas vadovaudamasis programose numatytais pasiekimų lygių požymiais stebi ir fiksuoja individualius mokinių pasiekimus. Tinkamas vertinimas padeda skatinti mokinių motyvaciją, gebėjimą savarankiškai mokytis ir įsivertinti savo rezultatus

20. Mokinių pasiekimai vertinami pagal egzistuojančius teisinius dokumentus, kuriais remdamiesi mokytojai kuria individualias vertinimo metodikas, rengia užduočių vertinimo kriterijus. Vertinimo kriterijai ir būdai turi atitikti mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarką ir atspindėti pasiekimų lygį.

21. Būdai ir formos kuriais galima vertinti mokinių pasiekimus:

- 21.1. kontroliniai darbai;
- 21.2. individualūs atsiskaitymai;
- 21.3. apšankai;
- 21.4. projektiniai darbai;
- 21.5. darbai atliekami poromis ir / ar grupėmis;
- 21.6. praktiniai darbai, tiriamieji darbai.

22. Mokinių pasiekimai aprašyti išskiriant keturis pasiekimų lygius: slenkstinį, patenkinamą, pagrindinį, aukštesnįjį. Geografijos pasiekimų lygiai siejami su mokinio pasiekimų įvertinimu pažymiais: slenkstinis lygis (I) – 4, patenkinamas lygis (II) – 5-6, pagrindinis lygis (III) – 7-8, aukštesnysis lygis (IV) – 9-10. Aprašant pasiekimų lygių požymius naudojamos šios mokinių gebėjimų augimą rodančios skalės ir sąvokos:

22.1. savarankiškumo:

22.1.1. padedamas – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, procesą organizuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

22.1.2. vadovaudamasis pateiktais kriterijais;

22.1.3. konsultuodamasis – tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

22.1.4. savarankiškai;

22.2. sudėtingumo

22.3. konteksto.

23. Mokinių gebėjimai vertinami 4 pasiekimų lygiais:

23.1. Slenkstinis lygis. Mokiniai turi esminių dalykinių gebėjimų, garantuojančių minimalų socialinį raštingumą, leidžiančių orientuotis geografijos informacijoje, laiduojančių minimalias tolimesnio mokymosi galimybes. Jie turi nuovoką apie svarbiausias geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokas, reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarųjį priežasties - pasekmės ryšių supratimą. Tik pavieniais atvejais demonstruoja mokslinio pažinimo principų bei mokslo etikos išmanymą. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) jie kartais gali neatsižvelgti į erdvės ir laiko matmenis, daryti nemažai klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime.

23.2. Patenkinamas lygis. Mokinių pasiekimai iš dalies atitinka dalyko mokymo programose aprašytus pagrindinius reikalavimus. Jie geba atlikti gerai žinomus standartinius veiksmus, užduotis, paaiškinti geografijos ryšius – operuoja pačiomis svarbiausiomis geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokomis, geba paaiškinti reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties - pasekmės ryšių supratimą, tačiau trūksta detalesnio paaiškinimo. Fragmentiškai demonstruoja mokslinio pažinimo ir mokslo etikos principų išmanymą. Kritinis ir kūrybinis mąstymas taikomas fragmentiškai, atskirose situacijose. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis, turi elementarius empatinius įgūdžius. Jie daro klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime.

23.3. Pagrindinis lygis. Mokinių pasiekimai atitinka dalyko mokymo programose aprašytus pagrindinius reikalavimus. Jie geba atlikti standartinius veiksmus, užduotis, paaiškinti geografijos ryšius – gerai operuoja svarbiausiomis geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokomis, geba paaiškinti reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties - pasekmės ryšių supratimą. Taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis, turi elementarius empatinius įgūdžius. Taiko mokslinio pažinimo bei mokslinės etikos elementus. Demonstruoja kūrybiškumą, pateikia keletą skirtingų galimų požiūrių įvairiais klausimais; geba kritiškai vertinti pateiktą informaciją. Jie gali daryti klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime.

23.4. Aukštesnysis lygis. Mokiniai turi specifinių gebėjimų ir padidintą mokymosi motyvą. Geba dirbti su nestandartine medžiaga, savarankiškai ieškoti atsakymų į iškeltus klausimus. Jie puikiai operuoja svarbiausiomis geografijos dalyko atitinkamoje amžiaus grupėje sąvokomis, geba jas paaiškinti savais žodžiais, apibūdina reiškinius, procesus, atsako į klausimus, atskleidžiančius priežasties - pasekmės ryšių supratimą. Mokiniai savarankiškai randa informaciją šaltiniuose, žemėlapiuose, daro iš visumos

apibendrinančias išvadas, taikydami žinias (sąvokas, principus, idėjas) atsižvelgia į erdvės ir laiko matmenis. Laikosi kitų mokomųjų dalykų pagrindinių mokslinių principų, mokslinės etikos nuostatų. Geba kūrybiškai vertinti situacijas ir pateikia nestandartinius sprendimus. Kritiškai vertina ir interpretuoja įvairius mokslo teiginius. Jie nedaro klaidų taikomojo pobūdžio užduotyse, probleminių situacijų sprendime, geba atlikti užduotis savarankiškai.

24. Pasiekimų vertinimas pagrindiniame ugdyme.

25. Išorinis vertinimas pagrindiniame ugdyme – Nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas 8 klasėje (toliau NMPP 8) ir pagrindinio ugdymo mokinių pasiekimų patikrinimas 10 ar II gimnazijos klasėje (toliau PUPP 10).

25.1. NMPP 8 Užduoties struktūra:

Eil. Nr.	Apibendrinto mokymosi turinio sritys	Mokymosi turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties procentai
			Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje (A)	Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas (B)	Pasaulio geografinis pažinimas (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
1.	Geografinis pažinimas	13.1. Orientavimasis erdvėje					10 %
		14.1. Orientavimasis kartografinėje informacijoje					
2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė	13.3. Europos gamtos ypatumai					40 %
		13.5. Gamtos jėgos ir jų padariniai					
		14.2. Pasaulio klimatas					
		14.3. Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas					
3.	Visuomeninių reiškinių ir procesų analizė	13.2. Europos politinis žemėlapis ir gyventojai					40 %
		13.4. Ekonominės veiklos Europoje					
		13.6. Valstybių ekonominės galios skirtumai, globalizacija, darnusis vystymasis.					
4.	Regioninė geografija	14.3. Valstybių ir regionų apžvalga.					20 %
Viso procentų:			10 %	40 %	20 %	30 %	100 %

25.2. PUPP 10 Užduoties struktūra.

Eil. Nr.	Apibendrinto mokymosi turinio sritys	Mokymosi turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties procentai
			Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje (A)	Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas (B)	Pasaulio geografinis pažinimas (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
1.	Geografinis pažinimas	15.1. Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai.					10 %
		16.1. Kartografinė vizualizacija ir komunikacija.					

2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė	15.4. Gamtos išteklių ir darnus jų naudojimas.					40 %
		15.5. Pasaulinis vandenynas ir darnus jo naudojimas					
		16.5. Klimato kaita ir klimato apsauga					
3.	Visuomeninių reiškinių ir procesų analizė	15.2. Lietuvos ir pasaulio gyventojai, migracija.					40 %
		15.3. Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje.					
		16.3. Ekonominiai procesai pasaulyje ir Lietuvoje.					
4.	Regioninė geografija	15.1. Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai.					10 %
		16.4. Globalizacija ir pasaulio prekyba.					
Viso procentų:			10 %	40 %	20 %	30 %	100 %

25.3. NMPP ir PUPP užduoties pobūdis. Trumpa informacija apie klausimų tipus (ši dalis bendra visiems vieno patikrinimo dalykams):

Užduoties struktūra	Apibūdinimas
	NMPP patikrinimo užduotis rengiama remiantis tik 7-8 klasės programa. PUPP patikrinimo užduotis rengiama remiantis tik 9–10 klasės programa.
Klausimai ir užduotys	Užduotį sudaro atviri ir uždari klausimai bei užduotys, kuriuose gali būti pasirenkamojo ar trumpojo atsakymo klausimai. Atsakant į pasirenkamojo atsakymo klausimus, reikia (jei nenurodyta kitaip) pasirinkti iš pateiktų atsakymų (pavyzdžiui, sąvokų, terminų, apibrėžimų ir kt.) teisingą ir pažymėti (įrašyti, įkelti, sujungti ir pan.). Už kiekvieną teisingai atsakytą klausimą su pasirenkamaisiais atsakymais mokinys gauna 1 tašką. Atsakant į struktūrinius klausimus, reikia (jei nenurodyta kitaip) pažymėti (įrašyti, įkelti, sujungti ir pan.) žodį, skaičių ar kt. Struktūriniuose klausimuose šalia kiekvieno jų sudarančio klausimo nurodomas jo vertinimas taškais.
Iš viso taškų	45
Gebėjimų sritys	Žinios ir supratimas - 40%, taikymas - 30%, aukštesnieji mąstymo gebėjimai - 30%
Trukmė	1 val. (60 min.)
Užduoties rengimas, pateikimas ir vertinimas	Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje, vertinama elektroninėje užduoties vertinimo sistemoje.
Priedai	Juodraštis, rašiklis, pieštukai, trintukas, liniuotė, matlankis ir skaičiuotuvu be tekstinės atminties.

26. Išorinis vertinimas viduriniame ugdyme. Geografijos išorinis vertinimas skirtas mokinio mokymosi pasiekimams, įgytiems mokantis pagal vidurinio ugdymo programą, ir pasirengimui tolesnėms studijoms (stojimui) įvertinti. Išorinio vertinimo metu įvairiomis užduotimis tikrinamos mokinio žinios ir supratimas, žinių taikymo bei aukštesnieji mąstymo gebėjimai. III ar IV gimnazijos klasėje mokiniai gali pasirinkti rengti brandos darbą arba atlikti išorinį vertinimą, kurį sudaro dvi dalys:

26.1. pirmoji dalis – tarpinis patikrinimas baigiant III gimnazijos klasę. Užduotis rengiama remiantis programos III gimnazijos klasės mokymosi turiniu atsižvelgiant į numatytą tarpinio patikrinimo datą (dar nenagrinėtas mokymosi turinys neįtraukiamas).

26.2. antroji dalis – valstybinis brandos egzaminas baigiant IV gimnazijos klasę.

27. Tarpinio vertinimo (pirmosios išorinio vertinimo dalies) struktūra. III gimnazijos klasės egzamino užduotis pateikiama kaip atskiras vientisas klausimų rinkinys – testas (automatizuotas tarpinis

vertinimas). Už kiekvieną teisingai atsakytą klausimą mokinys gauna 1 tašką. Struktūriniuose klausimuose šalia kiekvieno jų sudarančio klausimo nurodomas jo vertinimas taškais.

27.1. Tarpinio vertinimo užduoties struktūra:

Eil. Nr.	Apibendrinto mokymosi turinio sritys	Mokymosi turinio sritys	Pasiiekimų sritys				Užduoties procentai
			Geografinis pažinimas ir orientavimasis (A)	Geografinių reiškinių ir procesų analizė (B)	Globalių iššūkių žmonijai analizė (C)	Geografiniai tyrimai (D)	
1.	Geografinis pažinimas	17.1. Geografinis mąstymas ir Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai					20 %
2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė	17.2. Vidinės ir išorinės Žemės jėgos bei reljefo kaita					30 %
3.	Visuomeninių reiškinių ir procesų analizė	17.5. Gyventojai ir migracijos					50 %
		17.6. Urbanizacija					
Viso procentų:			20 %	80 %	-	-	100 %

27.2. Tarpinio vertinimo užduoties pobūdis:

Užduoties struktūra	Apibūdinimas
I dalis	Skirtingo tipo (vieno ar kelių teisingų atsakymų, kortelių sudėliojimo nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimo, tinkamos reikšmės priskyrimo, informacijos tekste suradimo ir kt.) testo klausimų. Vertinimas automatizuotas. 20–25 proc. nuo visų taškų t.y. 8-10 taškai
II dalis	Struktūriniai klausimai, iš šių pasiekimų sričių: Geografinio pažinimo ir orientavimasi, bei geografinių reiškinių ir procesų analizės. Juos sudaro skirtingo tipo (vieno ar kelių teisingų atsakymų, kortelių sudėliojimo nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimo, tinkamos reikšmės priskyrimo, informacijos tekste suradimo ir kt.) klausimai, susiję su pagrindine bendra informacija, pateikta struktūrinio klausimo pradžioje. Įvadinė informacija pateikiama tekstu ir gali būti papildoma diagramomis, paveikslais, schemomis, lentelėmis ir pan. Struktūrinį klausimą sudarantys klausimai skirti BP numatytiems pasiekimams vertinti ir turi būti nepriklausomi vienas nuo kito, nesusiję su prieš tai pateiktais atsakymais. Vertinimas automatizuotas. 75–80 proc. nuo visų taškų t.y. 30-32 taškai
Iš viso taškų	40
Gebėjimų sritys	Žinios ir supratimas - 30%, taikymas - 50%, aukštesnieji mąstymo gebėjimai - 20%
Trukmė	1,5 val. (90 min.)
Užduoties rengimas, pateikimas ir vertinimas	Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje, vertinama elektroninėje užduoties vertinimo sistemoje.
Priedai	

28. Valstybinis brandos egzaminas. Egzamino užduotis pateikiama kaip atskiras vientisas klausimų rinkinys. Atsakymai pateikiami atsakymų lape. Klausimų rinkinį sudaro 3 struktūriniai klausimai, reikalaujantys žinių taikymo, geografinės informacijos (tekstų statistinių duomenų, iliustracijų) atrankos, analizavimo, vertinimo gebėjimų ir argumentuoto teksto kūrimo (darbas su šaltiniais, analizė, interpretavimas, vertinimas, sprendimai, rezultatų interpretavimas ir išvadų pateikimas samprotavimo rašiny).

28.1. Egzamino struktūra:

Eil. Nr.	Apibendrinto mokymosi turinio sritys	Pasiiekimų sritys				Užduoties procentai
		Geografinis pažinimas ir orientavimasis (A)	Geografinių reiškinių ir procesų analizė (B)	Globalių iššūkių žmonijai analizė (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
1.	Geografinis pažinimas					10 %
2.	Gamtinių reiškinių ir procesų analizė					40 %
3.	Visuomeninių reiškinių ir procesų analizė					40 %
Viso procentų:		10 %	60 %	10 %	20 %	100 %

28.2. Egzamino užduoties pobūdis:

Užduoties struktūra	Apibūdinimas
Atviro tipo klausimai ir užduotys	Užduotys iš 11-12 (III - IV gimnazijos) klasių turinio. Egzamino užduotis pateikiama kaip atskiras vientisas klausimų rinkinys. Atsakymai pateikiami atsakymų lape. Klausimų rinkinį sudaro 3 struktūriniai klausimai, reikalaujantys žinių taikymo, geografinės informacijos (tekstų statistinių duomenų, iliustracijų) atrankos, analizavimo, vertinimo gebėjimų ir argumentuoto teksto kūrimo (darbas su šaltiniais, analizė, interpretavimas, vertinimas, sprendimai, rezultatų interpretavimas ir išvadų pateikimas samprotavimo rašiny).
Gebėjimų sritys	Žinios ir supratimas - 20%, taikymas - 30%, aukštesnieji mąstymo gebėjimai - 50%
Iš viso taškų	60
Trukmė	3 val. (180 min.)
Užduoties rengimas, pateikimas ir vertinimas	Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje egzamino užduoties atlikimo sistemoje, vertinama elektroninėje egzamino užduoties vertinimo sistemoje.
Priedai	Juodraštis, rašiklis, pieštukai, trintukas, liniuotė, matlankis ir skaičiuotuvas be tekstinės atminties.

VII SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

29. Pasiiekimų lygių požymiai. 6 klasė:

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas pasirenka labai dažnai pamokoje naudojamas priemonės orientavimuisi gerai pažįstamoje aplinkoje. Padedamas elementariai nurodo erdvinius ryšius tarp objektų. (A 1.1.)	Pasirenka dažnai pamokoje naudojamas priemonės, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Elementariai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, bando taikyti pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinės erdvės. (A 1.2.)	Pasirenka ir derina žinomas priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinės erdvės. (A 1.3.)	Pasirenka ir derina įvairias priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Puikiai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinės erdvės (A 1.4.).

Padedant mokytojui, pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir / arba gaublyje, keliais bruožais apibūdina gerai žinomo objekto geografinę padėtį. (A 2.1.)	Pasaulio gamtiniame ir politiniame žemėlapiuose ir / arba gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais, keliais bruožais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, bando nustatyti geografines koordinates. (A 2.2.)	Įprastuose mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyto geografines koordinates. (A 2.3.)	Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais puikiai apibūdina geografinių objektų padėtį, nustatyto geografines koordinates. (A 2.4.)
Bendrais bruožais apibūdina geografinio pažinimo objektą. Pateikia keletą geografinio mokslo reikšmės pavyzdžių visuomenei. (A3.1.)	Pateikdamas pavyzdžius paaiškina, ką tiria geografija. Įvardina geografinio mokslo dalis. Nurodo geografinio reikšmės pavyzdžių žmogui. (A3.2.)	Pateikdamas pavyzdžius paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų. Apibūdina geografinio reikšmę žmogaus išsilavinimui. (A3.3.)	Puikiai paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų. Apibūdina ir vertina geografinio reikšmę žmogaus išsilavinimui. (A3.4.)
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedant įvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Padedant įvardina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai. (B 1.1.)	Įvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Įvardina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai. (B 1.2.)	Įvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, skatinant nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai. (B 1.3.)	Įvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai. (B 1.4.)
Padedant skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus. (B 2.1.)	Skiria pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus. (B 2.2.)	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus. (B 2.3.)	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus. (B 2.4.)
Padedant skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Padedant fragmentiškai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo viena ar dvi gamtos apsaugos priemonės, tačiau ne pačias geriausias. (B 3.1.)	Padedant skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Padedant apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo viena ar dvi gamtos apsaugos priemonės, tačiau ne pačias geriausias. (B 3.2.)	Skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Skatinant gerai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo viena ar dvi gamtos apsaugos priemonės. (B 3.3.)	Puikiai skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Puikiai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo kelias tinkamiausias gamtos apsaugos priemonės. (B 3.4.)
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Įvardija ir pateikia kelis Lietuvos bei pasaulio geografinių skirtumų pavyzdžius. (C 1.1.)	Pateikia pavyzdžių ir apibūdina Lietuvos bei pasaulio įvairioms vietovėms būdingus geografinius bruožus. (C 1.2.)	Apibūdina ir paaiškina daugelį Lietuvos ir pasaulio geografinio bruožų. (C 1.3.)	Puikiai apibūdina, paaiškina ir vertina Lietuvos bei pasaulio geografinius bruožus. (C 1.4.)

Padedamas įvardina kelis Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitos pavyzdžius susijusius su technologijų bei globalizacijos poveikiu. (C 2.1.)	Suprantamai paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą susijusią su technologijų bei globalizacijos poveikiu. (C 2.2.)	Paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, sieją ją su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis. (C 2.3.)	Remiantis įvairiais kontekstais paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, sieją ją su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis. (C 2.4.)
Padedamas lygina Lietuvą ir pasaulį pagal nurodytą konkretų geografinį (gamtinį ar visuomeninį) požymį. (C 3.1.)	Remdamasis pavyzdžiais skiria ir lygina Lietuvą ir pasaulį pagal kelis geografinius požymius. Nustato bent po vieną Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumą. (C 3.2.)	Skiria ir lygina Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus geografinius požymius. Nustato Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus. (C 3.3.)	Analizuoja, skiria, lygina ir vertina pagal pateiktus geografinius požymius Lietuvą ir pasaulio šalis bei regionus, nustato jų tarpusavio ryšius. Identifikuoja Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus. (C 3.4.)
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių. (D 1.1.)	Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių. Padedamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus. (D 1.2.)	Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Skatinamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus. (D 1.3.)	Puikiai skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Savarankiškai kelia nesudėtingus geografinius klausimus (pvz., apie geografinės padėties reikšmę žmonių gyvenimo būdui; gamtinių ir visuomeninių objektų išsidėstymo vietas). (D 1.4.)
Padedamas bando skirti pirminius nuo antrinių šaltinių. Renka, informaciją iš šaltinių, tačiau ne visada ją naudoja. Pasitardamas su mokytoju siūlo paprasto tyrimo atlikimo eigą, pasirenka tinkamas priemones ir planuoja nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ypatumus. (D 2.1.)	Skatinamas skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Pagal pateiktą pavyzdį planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus, menkai naudoja šaltinius. (D 2.2.)	Skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Patiriamas planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus naudojantis pirminiais ir antriniais šaltiniais. (D 2.3.)	Puikiai skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka ir naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Savarankiškai planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus naudojantis pirminiais ir antriniais šaltiniais. (D 2.4.)
Padedamas bando sudaryti grafikus ir / arba lenteles ir / arba diagramas geografiniai informacijai pavaizduoti. Padedamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ir / arba kartoschemoje. (D 3.1.)	Padedamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografiniai informacijai pavaizduoti. Skatinamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje. (D 3.2.)	Skatinamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografiniai informacijai pavaizduoti. Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje. (D 3.3.)	Savarankiškai sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografiniai informacijai pavaizduoti. Puikiai pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje. (D 3.4.)
Padedamas analizuoja elementarią geografinę	Padedamas analizuoja nesudėtingą geografinę	Skatinamas analizuoja nesudėtingą geografinę	Savarankiškai analizuoja nesudėtingą geografinę

<p>informaciją, akivaizdžiai pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekiant nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius; randa dėsningumą ar sąsają, bet negali išskirti pagrindinio dėsningumo ar sąsajos. Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, tačiau dėl sprendime pasitaikančių klaidų, gauti rezultatai ar daromos išvados dažniausiai yra klaidingos, nedera su konkrečiais nagrinėtais atvejais, nepagrįstos loginiais samprotavimais. (D 4.1.)</p>	<p>informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekiant nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius ir sąsajas, atkreipia dėmesį į keletą svarbių pagrindinio dėsningumo ar sąsają, bet neatsižvelgia į kai kuriuos aspektus. Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Taiko ugdymo turinyje apibrėžtas standartines procedūras tik sprenddamas elementarius arba supaprastintus uždavinius įprastame kontekste. (D 4.2.)</p>	<p>informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekiant nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Gera taiko daugumą matematinių veiksmų, nedaro esminių klaidų. (D 4.3.)</p>	<p>informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekiant nustatyti pagrindinius ir detalesnius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, be žymesnių klaidų atlieka esmines procedūras. (D 4.4.)</p>
<p>Padedamas pristato geografinę informaciją žodžiu ir / arba raštu, pasitelkiant žemėlapius ir / arba kita grafine medžiaga. Padedamas palygina gautus tyrimų rezultatus, bando daryti išvadas, tačiau trūksta joms pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą, Aptardamas atliktą tyrimą, nurodo, kas pavyko ar nepavyko, ką būtų galima daryti kitaip. (D 5.1.)</p>	<p>Skatinimams pristato geografinę informaciją žodžiu ir / arba raštu, pasitelkiant žemėlapius ir / arba kita grafine medžiaga. Remiantis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas, tačiau joms trūksta pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų. (D 5.2.)</p>	<p>Savarankiškai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkiant žemėlapius ir kita grafine medžiaga. Remiantis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų. (D 5.3.)</p>	<p>Puikiai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkiant žemėlapius ir kita grafine medžiaga. Remiantis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Paaiškina, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų. (D 5.4.)</p>

30. Pasiekimų lygių požymiai. 7-8 klasės:

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
<p>Padedamas pasirenka priemones kuriomis gali orientuotis gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis gerai žinomu kontekstu, skaičiuoja</p>	<p>Pasirenka priemones kuriomis gali orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis nesudėtingu kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas. (A 1.2.)</p>	<p>Pasirenka kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis sudėtingesniu, nauju</p>	<p>Pasirenka, derina ir taiko kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje.</p>

laiko skirtumus pagal laiko juostas. (A 1.1.)		kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas. (A 1.3.)	Remdamasis nežinomu kontekstu nustato laiko juostų / zonų santykį su pasauliniu koordinuotuoju laiku. (A 1.4.)
Nustato geografinių objektų padėtį įprastame geografiniame kontekste. (A 2.1.)	Nustato ir palygina kelių geografinių objektų padėtį bei nurodo jų geografinės padėties panašumus ir skirtumus įprastame ar nesudėtingame geografiniame kontekste. (A 2.2.)	Palygina ir vertina geografinių objektų padėtį nesudėtingame ar neįprastame geografiniame kontekste. (A 2.3.)	Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remiantis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustato geografinių objektų padėtį, palygina įvairių objektų padėties ypatumus, nurodo elementarius kelis jų skirtumus. (A 2.4.)
Padedamas numato geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius. Remiantis gerai žinomu pavydžiu įvardija lokalinę ir / arba regioninę ir / arba globalinę problemą. (A3.1.)	Padedamas paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius. Remiantis keliais žinomais pavydžiais siūlo galimus sprendimus lokalinėms ir / arba regioninėms ir / arba globalinėms problemoms spręsti. (A3.2.)	Paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų pasekmes bei remiantis įvairiais žinomais pavydžiais sprendžia lokales, regionines ir globalines problemas. (A3.3.)	Puikiai paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų pasekmes bei savarankiškai sprendžia lokales, regionines ir globalines problemas. (A3.4.)
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedant įvardina ir bendriausiai bruožais apibūdina Europoje ir/ arba pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas. (B 1.1.)	Įvardina ir bendriausiai bruožais apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas, įvardina jų poveikį aplinkai. (B 1.2.)	Įvardina, bendriausiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai. (B 1.3.)	Įvardina, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius įvairius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai. (B 1.4.)
Padedant įvardina ir bendriausiai apibūdina Europoje ir/ arba pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Padedant lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo esminį skirtumą ir/ arba panašumą. (B 2.1.)	Įvardina ir bendriausiai apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas, tačiau jos ne visada būna pagrįstos. (B 2.2.)	Įvardina, bendriausiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas. (B 2.3.)	Įvardina, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro argumentuotas išvadas. (B 2.4.)
Padedant įvardina ir bendriausiai apibūdina	Įvardina ir bendriausiai apibūdina gamtinės ir	Įvardina, bendriausiai apibūdina ir paaiškina	Įvardina, puikiai apibūdina ir paaiškina

gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksmų ryšius. Padedant įvardina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai. (B 3.1.)	visuomeninės aplinkos veiksmų ryšius, bando rasti jų regioninius skirtumus. Įvardina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse. (B 3.2.)	gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksmų ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse, tačiau pasitaiko keletas netikslumų. (B 3.3.)	gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksmų ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Kritiškai vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse. (B 3.4.)
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Išskiria didžiausius pasaulio geografinius regionus ir patiekti kelis jų požymius. Pagal nurodytus požymius, trumpai apibūdina Europą, jos kai kuriuos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako bent po vieną panašumą ar skirtumą. (C 1.1.)	Išskiria ir keliais požymiais apibūdina didžiausius pasaulio geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius, apibūdina Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus. (C 1.2.)	Pagal nurodytus požymius išskiria ir apibūdina didžiausius geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius, analizuoja Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis. (C 1.3.)	Pagal nurodytus požymius išskiria, apibūdina ir lygina didžiausius geografinius regionus. Analizuoja Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis. (C 1.4.)
Įvardija pavyzdžius, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus. (C 2.1.)	Paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus. (C 2.2.)	Lygina ir paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus. (C 2.3.)	Analizuoja, lygina ir paaiškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus. (C 2.4.)
Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus. Pagal pateiktą vaizdą apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius. (C 3.1.)	C 3.2. Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, rasti po vieną panašumą ir skirtumą. Apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius.	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus. Sieja ir apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius. (C 3.3.)	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus, paaiškina priežastis. Modeliuoja vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius. (C 3.4.)
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Padedamas bando skirti gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus. (D 1.1.)	Skatinamas atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus. (D 1.2.)	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Skatinamas planuoja tyrimą, bet pasirenka ne efektyviausius būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus. (D 1.3.)	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Savarankiškai organizuoja ir planuoja tyrimą, pasirenka veiksmingus būdus, ieškant atsakymo į geografinius klausimus. (D 1.4.)
Padedamas palygina elementaraus turinio pirminius ir antrinius	Palygina elementaraus turinio pirminius, antrinius ir tretinius	Paaiškina nesudėtingo turinio pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas.	Paaiškina naujo konteksto pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas, pateikti jų pavyzdžių.

<p>šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ar skirtumus. Padedamas aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja gerai žinomus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti. (D 2.1.)</p>	<p>šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ir skirtumus. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įprastus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti. (D 2.2.)</p>	<p>Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti. (D 2.3.)</p>	<p>Aprašo vieną / du pasirinktus naujo konteksto informacijos šaltinius, nurodo jų paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti. (D 2.4.)</p>
<p>Pagal surinktą geografinę informaciją, padedamas sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Integruoja įprastus informacijos pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti. (D 3.1.)</p>	<p>Pagal surinktą geografinę informaciją, skatinamas sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įprastus informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti. (D 3.2.)</p>	<p>Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti. (D 3.3.)</p>	<p>Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Įvertina jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus bei formas geografinei informacijai pavaizduoti. (D 3.4.)</p>
<p>Padedamas lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją pateiktą įprastų žemėlapių, palydovinių vaizdų ir / arba GIS technologijų pagalba, padaro kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinei informacijai analizuoti. (D 4.1.)</p>	<p>Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinei informacijai analizuoti ir pakomentuoti. (D 4.2.)</p>	<p>Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro išvadas apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinei informacijai analizuoti ir pakomentuoti. (D 4.3.)</p>	<p>Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinei informacijai analizuoti ir pakomentuoti. (D 4.4.)</p>
<p>Padedant prarengia ir pristatyto geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas. (D 5.1.)</p>	<p>Parengia ir skatinimas pristatyto geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas. Remiantis žemėlapiiais ir kitais geografinės</p>	<p>Parengia ir įvairiais būdais skatinimas pristatyto geografinę informaciją, atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti.</p>	<p>Parengia ir įvairiais būdais savarankiškai pristatyto geografinę informaciją atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remiantis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti.</p>

	informacijos šaltiniais, padedant daro išvadas. (D5.2.)	Remiantis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro išvadas. (D 5.3.)	Remiantis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro duomenimis grįstas išvadas. (D 5.4.)
--	---	--	---

31. Pasiekimų lygių požymiai. 9-10 ir I-II gimnazijos klasės:

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas naudoja GIS ir / arba GPS technologijas, kartografinius šaltinius orientavimuisi gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Padedamas įvardina geografinius faktus ir objektus į gerai žinomas erdvines sistemas. (A 1.1.)	Padedamas naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į žinomas erdvines sistemas ir bando nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius. (A 1.2.)	Naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įprastas erdvines sistemas ir nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius. (A 1.3.)	Tikslingai naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įvairias erdvines sistemas ir puikiai nustatyto tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius. (A 1.4.)
Geografinės padėties nustatymui pasirenka gerai žinomus geografinės informacijos šaltinius, bando naudoti GIS technologijas bei pateikia teiginius apie objektų geografinę padėtį. (A 2.1.)	Geografinės padėties nustatymui pasirenka žinomus geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoja GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę geografinę padėtį, tačiau negali labiau detalizuoti. (A 2.2.)	Geografinės padėties nustatymui pasirenka įprastus geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoja GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę, ir ekonominę geografinę padėtį, analizuoti jos ypatumus. (A 2.3.)	Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirenka įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudojami GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina jos ypatumus. (A 2.4.)
Padedant, pagal gerai žinomus pavyzdžius, paaiškina kaip geografią, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas. (A3.2.)	Padedant paaiškina, kaip geografią, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas. (A3.2.)	Paaiškina, kaip geografią, remdamasi mokslų tyrimais, aiškina ir sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas taikant geoinformacines technologijas. (A3.3.)	Puikiai paaiškina, kaip geografią, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas taikant geoinformacines technologijas. (A3.4.)
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedamas analizuoja ir lyginta pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba	Skatinimas analizuoja ir lyginta pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos	Analizuoja, lyginta ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius esminius/svarbiausius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas. (B 1.3.)	Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius įvairius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas. (B 1.4.)

išskirti jų viena ar du esminius bruožus. (B 1.1.)	apibūdinti bei paaiškinti. (B 1.2.)		
Padedamas analizuoja ir lygina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei geba išskirti jų viena ar du esminius bruožus. (B 2.1.)	Skatinimas analizuoja ir lygina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos apibūdinti bei paaiškinti. (B 2.2.)	Analizuoja, lyginta ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos esminius/svarbiausius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas. (B 2.3.)	Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos įvairius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas. (B 2.4.)
Padedamas analizuoja ir lygina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei geba išskirti jų viena ar du esminius bruožus. Fragmentiškai gali nurodyti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką. (B 3.1.)	Skatinimas analizuoja ir lygina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai, geba juos įvardyti bei paaiškinti. Geba nurodyti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką ir ją iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais. (B 3.2.)	Analizuoja, lyginta ir vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro išvadas. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai. (B 3.3.)	Analizuoja, lyginta ir kritiškai vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro argumentuotas išvadas. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai. (B 3.4.)
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Įvardina pasaulio šalis ir regionus pagal nurodytus panašumus ir skirtumus. Priskiria Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą konkrečiai įvardintose erdvėse. (C 1.1.)	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal kelis įvardintus panašumus ir skirtumus. Apibūdina Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą konkrečiai įvardintose erdvėse. (C 1.2.)	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą konkrečiai įvardintose erdvėse. (C 1.3.)	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikti išvadas. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą įvairaus masto erdvėse. (C 1.4.)
Nurodo priežastis priskirti besikeičiantiems regionams, vietovėms siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu. (C 2.1.)	Įvardina priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu. (C 2.2.)	Identifikuoja ir apibūdina daugelį priežasčių, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu. (C 2.3.)	Identifikuoja ir vertina priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu. (C 2.4.)
Įvardina ir nurodyto erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, suskirsto pateiktas regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais. (C 3.1.)	Lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, sieja regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais. (C 3.2.)	Analizuoja ir lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, sieti juose kylančias problemas su regionais ir teikti jų sprendimo būdus. (C 3.3.)	Analizuoja, lygina ir vertina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoti juose kylančias problemas ir teikia jų sprendimo būdus. (C 3.4.)
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Pasitardamas su mokytoju planuoja tyrimą nukreiptą į žinomos problemos, temos išsprendimą. Išnagrinėja tik atskiras tiriamos problemos ar	Pagal pateiktą pavyzdį planuoja tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą. Dalinai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą	Patiriamas planuoja tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą. Kruopščiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie	Planuoja tyrimą, nukreiptą į naujos problemos, temos išsprendimą. Kruopščiai ir išsamiai išsiaiškina, kas yra

temos detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus bei prieštaravimus. (D 1.1.)	problema ar temą, bando kelti probleminius klausimus arba hipotezes, neaiškiai dėsto atsakymą. (D 1.2.)	tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą išskleidantį neaiškumus ir prieštaravimus. (D 1.3.)	žinoma apie tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą išskleidantį neaiškumus ir prieštaravimus. (D 1.4.)
Padedamas nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bei paskirtį, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija, o kai kuriais atvejais – iš gerai žinomo geografinio konteksto. (D 2.1.)	Nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bando nurodyti šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Padedamas nusako gaunamos informacijos tikslumą atliekamame tyrime. (D 2.2.)	Nustato tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) keliais bruožais nurodo šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime. (D 2.3.)	Puikiai įvertina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Puikiai nusako gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime. (D 2.4.)
Padedamas palygina žinomos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Bando taikyti GIS geografinės informacijos analizavimui. (D 3.1.)	Palygina įprastos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Padedamas naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkant / parengiant / susisteminant geografinę informaciją analizavimui. (D 3.2.)	Palygina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkant / parengiant / susisteminant geografinę informaciją analizavimui. (D 3.3.)	Palygina ir puikiai įvertina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Puikiai naudoja GIS ir kitas vaizdines technologijas tvarkant ir paruošiant / parengiant / susisteminant geografinę informaciją analizavimui. (D 3.4.)
Padedamas bando taikyti kiekybinius ir / arba kokybinius metodus geografiniai informacijai paaiškinti. Bando analizuoti geografinę informaciją iš gerai žinomų informacijos šaltinių, tačiau trūksta žinių atlikti užduotį. (D 4.1.)	Naudoja kiekybinius ir / arba kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografiniai informacijai paaiškinti. Taiko analizę apibendrinant geografinę informaciją iš gerai žinomų informacijos šaltinių. Padedamas taiko geografinius modelius geografiniai informacijai analizuoti. (D 4.2.)	Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografiniai informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą apibendrinant geografinę informaciją iš įprastų informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, geografiniai informacijai analizuoti. (D 4.3.)	Naudoja tinkamus kiekybinius ir kokybinius metodus geografiniai informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinant geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, teorijas geografiniai informacijai analizuoti, ir interpretuoti. (D 4.4.)
Nurodo tik atskiras tiriamo klausimo detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus. Padedamas pademonstruoja gerai žinomus išvadų apibendrinimo ir pristatymo būdus. Padedamas bando kūrybiškai taikyti geografijos žinias ir gebėjimus apibendrinant	Dalinai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą klausimą. Pademonstruoja žinomų išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoja kūrybiškumą pristatant tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, bando	Įvertina kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, tačiau nepilnai nurodo jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įprastus išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Konsultuodamasis kūrybiškai pristato tyrimo rezultatus, įvardina	Puikiai įvertina ir pakomentuoja, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertinti jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Puikiai pademonstruoja kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus.

gauto tyrimo rezultatus. (D 5.1.)	numatyti naujus tyrimo klausimus. (D 5.2.)	asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numatyto naujus tyrimo klausimus. (D 5.3.)	Remiantis tyrimo rezultatais, numatyto naujus tyrimo klausimus, hipotezes. (D 5.3.)
-----------------------------------	--	---	---

32. Pasiekimų lygių požymiai. III-IV gimnazijos klasės:

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Bendrais bruožais nusako objekto geografinę padėtį, nustato horizonto kryptį. Nurodo geografinės informacinės sistemos (GIS) funkcijas (mastelio keitimas ir parinkimas, žemėlapių pagrindo keitimas ir parinkimas) ir paskirtį. (A1.1.)	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje. Naudojantis pagrindinėmis funkcijomis moka skaityti skaitmeninį žemėlapi. (A1.2.)	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje. Naudojantis pagrindinėmis skaitmeninio žemėlapi funkcijomis analizuoja geografinę informaciją. (A1.3.)	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje, globalioje geografinėje erdvėje, sieja jas tarpusavyje. Puikiai naudojasi GIS interaktyviaisiais žemėlapiais. Moka susirasti reikiamą geografinę informaciją, ją vertinti ir sisteminti. (A1.4.)
Nesudėtinguose kartografiniuose kūriniuose randa pagrindinę informaciją, atpažįsta ir įvardija svarbiausius geografinius objektus. Analizuoja objektų geografinę padėtį, išskiria kelis neesminius bruožus. (A2.1.)	Nurodo objekto geografinės padėties ypatumus. Įprastuose kartografiniuose kūriniuose atpažįsta ir įvardija svarbiausius geografinius objektus, nurodo jų esminius bruožus. Vertina objektų gamtinę, ekonominę, geopolitinę geografinę padėtį, išskiria privalumus ir/arba trūkumus. (A2.2.)	Paaikškina geografinės padėties svarbą geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Įprastame geografiniame kontekste vertina objektų geografinę padėtį, išskiria pagrįstus privalumus ir trūkumus. Kritiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams. (A2.3.)	Paaikškina geografinės padėties svarbą interpretuojant geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Neįprastame geografiniame kontekste vertina objektų geografinę padėtį, išskiria pagrįstus privalumus ir trūkumus bei įvardina panašumus ir skirtumus. Kritiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams. (A2.4.)
Ne visada tiksliai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius, atlikdamas įprastas užduotis. Pateikia geografijos mokslo teorijų taikymo praktikoje pavyzdžių. (A3.1.)	Taisyklingai vartoja pagrindines geografijos sąvokas, terminus ir simbolius, atlikdamas užduotis, aiškindamas reiškinius procesus standartinėse situacijose. Pateikia geografijos mokslo teorijų praktinio taikymo pavyzdžių. (A3.2.)	Paaikškina ir tinkamai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius, aiškindamas reiškinius procesus standartinėse situacijose. Paaikškina sąsajas tarp geografijos mokslo teorijų ir jų praktinio taikymo. Nurodo žinimų Lietuvos mokslininkų indėlį į	Paaikškina, taiko ir kritiškai vertina geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas. Argumentuotai paaikškina, kad remiantis geografijos ir kitų mokslų žiniomis galima spręsti gamtines ir visuomenines problemas. Vertina mokslininkų indėlį geografijos mokslui ir naudą visuomenei.

		geografijos mokslą. (A3.3.)	(A3.4.)
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Įvardija gerai žinomus gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų esminius bruožus. Rašytiniuose, grafiniuose ir kartografiniuose šaltiniuose randa tiesiogiai išreikštą informaciją apie gamtinius objektus, reiškinius, procesus. (B1.1.)	Bendrais bruožais apibūdina gamtinius reiškinius, procesus, nurodo jų kitimo priežastis ir galimas pasekmes. Randa ir įvardina informacijos šaltinyje gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas. (B1.2.)	Įvardina ir apibūdina gamtinius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, atsiradimo priežastis, pasekmes ir nurodo pasireiškimo teritorijas. Analizuoja informacijos šaltinyje dabartiniame pasaulyje vykstančių gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas. (B1.3.)	Įvardina ir išsamiai apibūdina gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų kilmės priežastis bei galimas pasekmes, nurodo pasireiškimo teritorijas. Kritiškai vertina informacijos šaltinius, aiškinant gamtinių reiškinių, procesų ir dėsningumą tarpusavio ryšius ar priklausomybę nuo žmogaus veiklos. (B1.4.)
Įvardija visuomeninius reiškinius ir procesus, nurodo jų esminius bruožus. Rašytiniuose, grafiniuose ir kartografiniuose šaltiniuose randa tiesiogiai išreikštą informaciją apie visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, įvardina visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes (dėsningumas). (B2.1.)	Bendrais bruožais apibūdina visuomeninius reiškinius, procesus, nurodo jų priežastis ir pasekmes. Nesudėtingo konteksto rašytiniuose, grafiniuose, ar kartografiniuose šaltiniuose lygina visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, nurodo visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėsningumas). (B2.2.)	Paaškina visuomeninius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, priežastis, pasekmes ir pasireiškimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (tiesioginę arba netiesioginę), paaiškina pavaizduotų ar aprašytų visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, nurodo visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėsningumas). (B2.2.)	Paaškina visuomeninių reiškinių ir procesų tarpusavio ryšius ar priklausomybę nuo gamtinių reiškinių ir procesų, nurodo pasireiškimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (nežinomas kontekstas) ir nurodo visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, įvardina ir apibūdina visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėsningumas), formuluoja duomenimis grįstas išvadas ir jas iliustruoja pavyzdžiais. (B2.4.)
Įvardina informacijos šaltinyje pateiktą (-as) problemą (-as), susijusią (-ias) su Lietuvos, Europos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo 1–2 problemos sprendimo būdus. (B3.1.)	Įvardina problemas, susijusias su Lietuvos, Europos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo problemų sprendimo būdus. Sukuria trumpą rišlų tekstą. (B3.2.)	Nurodo ir paaiškina problemas, susijusias su Lietuvos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo veiksmingus problemų sprendimo būdus, sieja Lietuvos problemas su pasaulinėmis tendencijomis. Sukuria rišlų struktūruotą tekstą ir suformuluotus teiginius pagrindžia svariais argumentais. (B3.3.)	Analizuoja ir kritiškai vertina dabartiniame pasaulyje vykstančius gamtinių ir visuomeninių procesų pokyčius, probleminėms situacijoms spręsti pasiūlo sprendimo būdus, atsižvelgiant iš įvairių perspektyvų (asmeninės, lokalsios, nacionalinės, globalios). Sukuria išsamų rišlų struktūruotą tekstą, paremtą darnaus vystymosi nuostatomis, atsakingu asmens požiūriu

			į Lietuvos ir pasaulio ekonominę ir socialinę raidą. (B3.4.)
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Nurodo darnaus vystymosi reikšmę aplinkosaugai. Aptaria aplinkos ir išteklių apsaugos būdus ir jų pritaikymą konkrečioje situacijoje. Pasiūlius įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystę). (C1.1.)	Įvardija darnų vystymąsi kaip visumą priemonių užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje. Aptaria aplinkos ir išteklių apsaugos būdus ir jų pritaikymą konkrečioje situacijoje. Pasiūlius įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystę), taip pat organizuojamus nacionalinius projektus, akcijas ir kitas veiklas. (C1.2.)	Apibūdina darnųjį vystymąsi kaip priemonių užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos ir atskirų regionų gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus išsako savo nuomonę. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdų, aptaria jų pritaikymo galimybes. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystę), organizuojamus nacionalinius projektus, akcijas ir kitas veiklas, siūlo naujų veiklų. (C1.3.)	Apibūdina darnųjį vystymąsi kaip priemonių užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos, atskirų regionų ir pasaulio gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus pagrįsdamas savo nuomonę. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystę), organizuojamus nacionalinius, tarptautinius projektus, akcijas ir kitas veiklas. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdus, nagrinėja jų pritaikymo galimybes. (C1.4.)
Nurodo gerai žinomus gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse ir regionuose. Analizuoja gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams. Atsakydamas į klausimus paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas. (C2.1.)	Nurodo gerai žinomus gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams. Nurodo švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas. (C2.2.)	Analizuoja ir lygina gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos / glocalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms ir bendruomenėms. Nurodo ir paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas. (C2.3.)	Identifikuoja, analizuoja, kritiškai vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms, bendruomenėms ir asmenims. Argumentuotai paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.4.)
Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos ekonomiką. Remiantis įprasta informacija ir padedant modeliuoja regionų kaitą bei nurodo poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai. (C3.1.)	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politiką ir ekonomiką. Remiantis įvairia informacija ir padedant modeliuoja regionų kaitą bei nurodo poveikį šalių	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remiantis įvairia informacija vertina, modeliuoja regionų kaitą	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remiantis įvairia informacija kritiškai vertina, modeliuoja ir

	socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai. (C3.2.)	bei prognozuoja poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai. (C3.3.)	prognozuoja regionų kaitą bei poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai. (C3.4.)
4. Geografiniai tyrimai (D)			
Paaiškina, kas yra stebėjimas ir tyrimas, formuluoja nesudėtingus probleminius klausimus, numato tyrimo tikslą ir uždavinius. (D1.1.)	Atlieka nesudėtingus geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, numato tyrimo tikslą ir uždavinius. (D1.2.)	Atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, sąsajoje su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais. (D1.3.)	Tikslingai atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, argumentuotai formuluoja probleminius klausimus, hipotezes, sąsajoje su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais. (D1.4.)
Padedant nurodo tyrimo eigą: pasirenka tinkamą tyrimo būdą, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką bei trukmę, duomenų fiksavimo formą. Padedant nurodo, ką reikėtų daryti, kad rezultatai būtų patikimi (D2.1.)	Patariant planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Nurodo, ką reikėtų daryti, kad rezultatai būtų patikimi (D2.2.)	Planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojami paieškos rezultatų atrankos kriterijais. (D2.3.)	Tikslingai planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojami paieškos rezultatų atrankos kriterijais. (D2.4.)
Padedant renka tyrimo duomenis, taiko vieną geografinės erdvės pažinimo būdą ir metodą (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu ir stebėjimas). Atlieka nesudėtingus skaičiavimus (vidurkio, procentų ir kt.) ir matavimus (atstumų, aukščio ir kt.). (D3.1.)	Padedant renka kiekybinius ar kokybinius duomenis, taiko pasirinktą geografinės erdvės pažinimo būdą ir metodą (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.), pagal pavyzdį modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, juos palygina. (D3.2.)	Renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, taiko kelis geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ar /arba praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas. (D3.3.)	Tikslingai renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, puikiai taiko geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ir praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas ir prognozes, nurodo kaip duomenys galėtų pasikeisti tam tikromis sąlygomis. (D3.4.)
Padedant naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą. Naudoja geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti. (D4.1.)	Patariant naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą. Taiko geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti. (D4.2.)	Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti ir interpretuoti. (D4.3.)	Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko šiuolaikinius geografinius modelius, teorijas geografinėi informacijai analizuoti ir interpretuoti. (D4.4.)

<p>Atlikęs tiriamąjį darbą, padaro kelias, paprasčiausias, neišsamias išvadas. Pasitardamas patikrina, ar pasitvirtino hipotezė; paaiškina, kokie rezultatai rodo, kad hipotezė pasitvirtino, arba kodėl hipotezė nepasitvirtino. Pateikia atskirų tyrimo dalių aprašymus. Gautus duomenis pateikia vienu iš būdų: lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis. Aptaria atliktą tyrimą, nurodydamas, kas pavyko ar nepavyko, ką būtų galima daryti kitaip. (D5.1.)</p>	<p>Atlikęs tiriamąjį darbą, formuluoja paprasčiausias išvadas. Nurodo, kurie rezultatai patvirtina hipotezę arba kodėl hipotezė nepasitvirtino. Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenis pateikia lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų. (D5.2.)</p>	<p>Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas išvadas. Įvardija rezultatus, kurie rodo, kad hipotezė pasitvirtino arba nepasitvirtino ir paaiškina kodėl. Formuluoja išvadas ir prognozuoja bei nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko. Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenis analizuoja ir tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis ar kitais pasirinktais būdais. Vertina atliktą tiriamąją veiklą, siūlo jos tobulinimo būdų, numato galimą plėtotę ir rezultatų pritaikymą. (D5.3.)</p>	<p>Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas, išsamias išvadas. Patikrina, ar pasitvirtino hipotezė, įvardija rezultatus, kurie rodo, kad hipotezė pasitvirtino arba nepasitvirtino ir paaiškina kodėl. Atlikę darbą, padaro tikslingas išvadas, nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko, geba pateikti racionalų sprendimo būdą problemoms spręsti. Pateikia išsamią tyrimo ataskaitą. Atsirenka reikiamus išvadais daryti duomenis ir pagrindžia pasirinkimą. Duomenis analizuoti ir pateikti tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis ir diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis, infografiku ar kitais tinkamais būdais. Apmąsto atliktas veiklas, numato tyrimo tobulinimo galimybes atsižvelgiant į rezultatų patikimumo didinimą, siūlo tyrimo plėtotės ir rezultatų pritaikymo galimybes. (D5.4.)</p>
--	---	---	---